

ANALYSENOTAT 3/2024

Hva kan tall fortelle oss om lavinntekt, fattigdom og ulikhet?

Og hva forteller de ikke?

13.03.2024

Hva kan tall fortelle oss om lavinntekt, fattigdom og ulikhet?

Tittel: Analysenotat 3/2024 Hva kan tall fortelle oss om lavinntekt, fattigdom og ulikhet?

Type dokument: Analysenotat

Eier/virksomhet: Analyse i Akershus, Buskerud og Østfold kommunalt oppgavefelleskap

Forfatter: Cathrine Bergjordet og Cem Olcan

Første gang opprettet: 06.02.2024

Sist oppdatert/versjoner: 13.03.2024

[Analyse og statistikk for Akershus, Buskerud og Østfold - Akershus fylkeskommune \(afk.no\)](https://afk.no)

Innhold

1 Innledning.....	3
2 Sammendrag.....	4
3 Hvordan måle fattigdom?.....	6
3.1 Lavinntekt	7
3.1.1 Lavinntekt og forbruksenheter	7
3.1.2 Grenseverdier for lavinntekt.....	7
3.1.3 Lavinntekt og utvikling over tid	16
3.2 Gjeld.....	17
3.3 Selvrapporterte økonomiske vansker.....	18
3.3.1 Hvordan samsvarer lavinntekt med selvrapporterte økonomiske vansker?	18
3.4 Inntektsulikhet.....	22
3.5 Oppsummering.....	23
4 Lavinntekt, ulikhet og fattigdom – funn og resultater	25
4.1 Har det blitt flere fattige?	25
4.2 Hovedtall for Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo	28
4.2.1 Levekårsundersøkelsen SSB (Viken) og FHUS	28
4.2.2 Lavinntekt i befolkningen.....	30
4.2.3 Gjeld.....	35
4.2.4 Ulikhetsmål	36
4.2.5 Eierforhold bolig	38
4.3 Flere detaljer for fylkene	40
4.3.1 Akershus.....	40
4.3.2 Buskerud	47
4.3.3 Østfold	54
4.3.4 Oslo	61
5 Oppsummering.....	65
5.1 Hvordan måle fattigdom/veien videre	65
6 Oversikt over tabeller og figurer	67
7 Kildeliste	70

1 Innledning

Økte renter og inflasjon har de siste par årene gitt mange dårligere råd. Husholdninger som før klarte seg fint sliter, og antallet som står i matkøer øker. Dette «vet» vi. Men hva klarer vi å tallfeste? Hva kan statistikk fortelle oss om «fattigdom» – og hva kan det ikke fortelle?

Dette notatet viser at svaret på «hvor mange fattige finnes det i Norge?» ikke er ett svar, men mange ulike svar alt ettersom hvordan man definerer «fattig». De ulike måtene å definere fattigdom på gir ikke gir noe entydig bilde av omfang av fattigdom i Norge (Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2003), s 36).

En ting statistikken viser er at økonomisk ulikhet i befolkningen øker. De fattigste har blitt «rikere», men de rikeste i samfunnene våre har hatt større økning i inntekt. I perioden 2010-2018/2019 økte også avstanden mellom medianinntekten (per forbruksenhet) og inntekten som skiller ut de ti prosentene med lavest inntekt i Akershus, Østfold, Buskerud og Oslo. Siden 2019 har avstanden minnet litt igjen, men den er fortsatt større enn det den var i 2010.

Dette notatet konkluderer med at lavinntektsindikatoren som vanligvis brukes for å illustrere fattigdom i stor grad viser ulikhet i inntekt (og da spesielt mellom kommuner) og ikke nødvendigvis reflekterer omfanget av personer som «har dårlig råd». Samtidig er ulike versjoner av lavinntektsmål noe vi har sikre og lett tilgjengelige tall på. Selv om lavinntekt ikke er en veldig god indikator på omfang av fattigdom i seg selv er den en nyttig indikator hvis den brukes klokt og sammen med annen (statistisk) informasjon.

Hensikten med notatet er først og fremst å vise kompleksiteten i disse spørsmålene – og bidra til refleksjon og klok bruk av det tallmaterialet som er tilgjengelig.

Tallmaterialet som brukes i dette notatet er både offentlig statistikk og egne datauttrekk fra microdata.no.

For å se alle tallene fra microdata, også flere detaljer enn vist i notatet, gå til (lenke).

[Lavinntekt, gjeld og inntektsulikhet fra offentlige kilder](#)

[Lavinntekt, desilfordelinger og ulikhetsmål fra microdata.no](#)

Skript brukt i microdata er tilgjengelig her:

<https://github.com/AnalyseABO>

2 Sammendrag

Dette notatet drøfter først noen vanlige statistiske mål knyttet til fattigdomsproblematikk (kapittel 3). Fattigdomsproblematikk er sammensatt og kan ikke fanges opp på en god måte av enkeltstående indikatorer. Man kan nærme seg fattigdomsproblematikk på fire måter: gjennom inntekt, formue/gjeld, forbruk eller levekår. Alle fire måter har sine styrker, utfordringer og ulemper.

I kapittel fire presenteres ulike funn og resultater av analysene som er gjort i forbindelse med dette notatet. Hovedfunnene presenteres tematisk for alle fire fylker (Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo), før flere detaljer tas frem fylkesvis.

Til slutt i notatet gis en begrunnet anbefaling om hvilke av de tilgjengelige statistikkene som bør brukes for å belyse fattigdomsproblematikk i fylkene.

Hovedpoengene i notatet er:

- Lavinntektsstatistikk er den mest brukte indikatoren for fattigdom og viser hvor mange som har lavere inntekt enn 60% av medianinntekten per forbruksenhet nasjonalt eller i egen kommune. Hva dette betyr i kroner og øre varierer mellom husholdninger (og kommuner hvis man sammenligner med kommunal median). Lavinntektsstatistikk forteller oss ikke hvem som faktisk har dårlig råd/er fattige, da «fattigdom» også består av en kostnadsside som lavinntektsstatistikk ikke tar høyde for. At grensen for lavinntekt går ved 60% av medianinntekten er ikke godt begrunnet (kapittel 3.1).
- SSBs levekårsundersøkelse viser også at det er til dels dårlig samsvar mellom lavinntekt og rapporterte økonomiske vansker. Kun 19 prosent av de med lavinntekt sier de har vanskelig eller svært vanskelig for å få endene til å møtes. Litt over halvparten sier de klarer en uforutsett utgift på 20 000 kroner og 3 av 4 med lavinntekt sier de har råd til en ukes ferie (kapittel 3.3)
- Økning i inntektsulikhet er en av driverne bak økningen i vedvarende lavinntekt. Legger man prisjustert lavinntektsgrense fra 2004 til grunn for lavinntekt i 2022 blir omfang av lavinntekt i om lag halvert. Det er noe støtte for at omfanget av «økonomiske vansker» er lavere i 2022 enn i 2004 på tross av at omfang av lavinntekt har økt. Prisjusterte lavinntektsgrenser fra 2004 viser en nedgang i omfang av lavinntekt og andelen som svarer at de ikke får inntekten til å strekke til er også lavere i 2022 enn den var i 2004. Årsakene er flere, men tiltak rettet mot å redusere kostnadene til særlig barnefamilier er en mulig forklaring (kapittel 4.1).
- Økningen i omfang av lavinntekt kan også forklares med høyere andel innvandrere. Det er særlig blant flyktninger at man ser høy andel med lavinntekt. De første årene etter ankomst lever disse i stor grad på introduksjonsstønad og sosialhjelp, samtidig som de oftere lever i større husholdninger. Nivået på disse stønadene gjør at de ofte automatisk havner i kategorien «lavinntekt» (kapittel 4.1).
- Enslige forsørgere og aleneboende er husholdningstypene med størst omfang av lavinntekt og det er også disse husholdningstypene som hyppigst rapporterer om økonomiske vansker. Grensebeløpet som skiller ut de ti prosent fattigste i disse gruppene har økt mindre enn den

generelle prisveksten siden 2012. Selv om hovedbildet er at veldig mange, også de fattigste, har fått økt kjøpekraft siden 2012 viser disse tallene at de fattigste blant aleneboende og enslige forsørgere har det økonomisk vanskeligere i dag enn for ti år siden. Par med og uten barn, samt enslige forsørgere med voksne barn, har lavest omfang av lavinntekt i alle fylker. (kapittel 4.2).

- Alle indikatorer har sine styrker og utfordringer. Med utgangspunkt i kriterier om at tallene skal være lett tilgjengelige, enkle å forstå og kommunisere og samtidig si noe om fattigdomsproblematikk anbefaler dette notatet å kombinere følgende indikatorer:
 - Lavinntekt per forbruksenhet etter kommunal median, evt justert for brutto finanskapital
 - Levekårsundersøkelsen (fattigdomsproblematikk) fra SSB
 - Desilfordelt inntekt samt desilbaserte forholdstall (både løpende og deflatert)
 - Gjeld
 - Eierforhold

Hovedfunn om Akershus, Østfold og Buskerud

Den tradisjonelle måten å måle lavinntekt på, med nasjonal median, gir Østfold høyeste omfang av lavinntekt blant disse tre fylkene (hele befolkningen). Årsaken ligger i at Østfold har lavere inntektsnivå enn de to andre fylkene. Bytter man til kommunal median har Akershus den høyeste andelen med lavinntekt. Dette skjer på tross av at Østfold har høyere andel på uføretrygd og sosialhjelp og at disse stønadssatsene er såpass lave at mange automatisk vil havne i lavinntekstkategoriene. Omfang av lavinntekt i Buskerud påvirkes ikke like mye av hvilken median man velger, og nivået i fylket ligger mellom Akershus og Østfold

Når det gjelder lavinntekt blant barn er omfanget høyest i Østfold og lavest i Akershus både for kommunal og nasjonal median.

Bildet av at Østfold har størst omfang av økonomiske vansker i befolkningen støttes av data i folkehelseundersøkelsen.

Notatet viser at ulikheten er størst i Akershus og minst i Østfold. Også her ligger Buskerud i midten, men nærmere Østfold enn Akershus.

En gruppe som utpeker seg med dårlig utvikling i økonomi er enslige forsørgere med små barn i Akershus. Beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste blant disse har økt kun 7,41% siden 2012, mens den generelle prisveksten har vært 33,6 prosent. Også i de to andre fylkene har dette beløpet økt mindre enn prisveksten for denne husholdningstypen, men avstanden er ikke like stor (18,79% for Buskerud og 19,47% for Østfold). Østfold har generelt sett en bedre utvikling i beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste enn de to andre fylkene.

I skrivende stund har vi ikke tall for 2023. De første tallene (levekårsundersøkelsen, fattigdomsproblematikk) kommer i april 2024. Inntektstall for 2023 kommer i desember 2024.

3 Hvordan måle fattigdom?

I statistikksammenheng er det fire hovedtilnærminger til fattigdom; med utgangspunkt i data om inntekt, formue, forbruk eller levekår. Alle tilnærminger har sine fordeler og utfordringer og ingen gir alene et dekkende bilde (Langørgen, Barstad, Eika og Wiik 2024):

- Inntekstbaserte tilnærminger definerer «fattigdom» som at inntekten faller under en gitt grense. Lavinntekt er en mye brukt indikator som faller innenfor denne tilnærmingen. Fordelen med inntekstbaserte fattigdomsmål er at vi har presis kunnskap om befolkningens inntekt. Utfordringene er blant annet knyttet til hvordan inntekt skal defineres. Man kan ta utgangspunkt i inntekt før eller etter skatt, inntekt per person eller per forbruksenhet etter ulike skalaer, eller man kan holde visse typer inntekt utenfor (for eksempel aksjeutbytte). Man kan også ta utgangspunkt i inntekt justert for verdien av offentlige tjenester (for eksempel gratis barnehage/SFO). Det er derfor ikke *en* fasit på en persons inntekt, og derfor heller ikke *en* fasit på statistikkene som presenteres her. En stor utfordring med inntekstbaserte tilnærminger er også å bestemme hvor grensen for «fattigdom» skal settes.
- Formuesbaserte tilnærminger tar utgangspunkt i ikke bare formue, men også gjeld. På samme måte som inntekt har vi gode tall på dette. Formue/gjeld gir likevel ikke hele bildet. Informasjon om formue/gjeld kan brukes i kombinasjon med inntekt for å fjerne husholdninger med høy formue og lav inntekt fra lavinntektsgruppe. Et eksempel på dette er Bufdir sine tall på barnefattigdom, som tar ut husholdninger med mer en 1G i bruttofinanskapital fra lavinntektsgruppa. Et annet eksempel er renteutgifter som andel av inntekt.
- Forbruksbaserte tilnærminger baserer seg direkte eller indirekte på levekostnader eller kostnadene knyttet til å kjøpe en viss mengde goder. Et slikt minstebudsjett er grunnlaget for offisielle definisjoner av fattigdom iblant annet USA. I 2016 lagde SIFO et minstebudsjett for Norge, men dette er lite i bruk (og heller ikke oppdatert). Utfordringene med en slik tilnærming er mange, blant annet må man fastsette hvilke behov som skal dekkes av et slikt minimumsbudsjett. Minstebudsjettet må også justeres etter inflasjon, men KPI vil ha begrenset verdi i denne sammenhengen da sammensetningen av varer i minstebudsjettet vil være annerledes enn i KPI. I tillegg må man ta stilling til om minstebudsjettet skal justeres i takt med den generelle velstandsutviklingen i Norge, eller om den skal ligge som en fast grense. I praksis vil man også bruke inntekt for å se om husholdninger har «tilstrekkelig» med penger, så alle problemer knyttet til inntekstdefinisjon gjelder også her.
- Levekårsbaserte tilnærminger tar utgangspunkt i at fattigdom er å ikke ha ressurser nok til å oppnå de levekårene som er vanlige i samfunnet. Personer som er «fattige» er derfor ekskludert fra vanlige aktiviteter og måter å leve på. Fordelene med denne tilnærmingen er at de fanger opp flere aspekter ved fattigdom enn de man kan utlede fra inntekt. Tilnærmingen kan gi et bilde av befolkningens opplevde «økonomiske stress» og har derfor særlig relevans i et folkehelseperspektiv. SSBs levekårsundersøkelse om fattigdomsproblematikk hører hjemme i denne tilnærmingen. Den måler mangel på ulike goder, både materielle og sosiale, samt ulike typer betalingsvansker. En stor ulempe med spørreundersøkelser er at disse generelt har stor statistisk usikkerhet når man studerer mindre grupper. I tillegg er det fare for skjevhet i svarprosent mellom ulike grupper. Hvis svarprosenten blant fattige familier er

lavere enn for andre vil undersøkelsen kunne gi et feil bilde. Man kan justere for frafall ved bruk av frafallsvekter, men da må man først kjenne størrelsen på de ulike gruppene i befolkningen. Det er jo nettopp det man ikke gjør med denne gruppa. I denne undersøkelsen er også «adaptive preferanser» en problemstilling – at hvilke goder man foretrekker/ønsker seg tilpasses hva man faktisk har råd til (Langørgen, Barstad, Eika og Wiik 2024, side 22 og 117).

3.1 Lavinntekt

Lavinntekt er den mest brukte indikatoren på «fattigdom», men hva viser egentlig denne? Og nøyaktig hva er lavinntekt?

3.1.1 Lavinntekt og forbruksenheter

Lavinntektsstatistikk tar utgangspunkt i «inntekt etter skatt per forbruksenhet», hvor man tar høyde for husholdningens sammensetning. Det er ulike måter å gjøre dette på, men EU-skalaen er mye brukt i Norge. EU-skalaen gir første voksne i husholdningen en forbruksvekt på 1, mens påfølgende voksne (18 år og eldre) får en forbruksvekt på 0,5. Barn har forbruksvekt på 0,3. Husholdningens inntekt etter skatt deles på antall forbruksvekster for å finne «inntekt etter skatt per forbruksenhet».

Tabell 1 viser inntekt og inntekt etter skatt per forbruksenhet for ulike husholdninger hvor det forutsettes at inntekt etter skatt per voksen er 500 000.

Tabell 1: Inntekt etter skatt per forbruksenhet for ulike husholdningstyper (inntekt etter skatt per voksen=500 00)

Husholdning	Inntekt etter skatt	Antall forbruksenheter i husholdningen	Inntekt etter skatt per forbruksenhet
1 voksen	500 000	1	500 000
1 voksen, 2 barn	500 000	1,6	312 500
1 voksen, 3 barn	500 000	1,9	263 157
2 voksne	1 000 000	1,5	666 666
2 voksne, 2 barn	1 000 000	2,1	476 190
2 voksne, 3 barn	1 000 000	2,4	416 666

3.1.2 Grenseverdier for lavinntekt

Lavinntekt innebærer at en husholdnings inntekt etter skatt per forbruksenhet er lav sammenlignet med medianinntekten i befolkningen. Medianinntekt er inntektsbeløpet som deler befolkningen i to like store deler. Det vanligste er å bruke 60% av medianinntekt etter skatt per forbruksenhet som grenseverdi. Grensen på 60 prosent ble valgt av Eurostat i 2004 uten at dette ble godt begrunnet den

gangen. De fleste husholdninger med lavinntekt ligger i nærheten av grenseverdien og valg av grense har derfor mye å si for hvilket omfang og hvilken utvikling man ser i statistikken (Langørgen, Barstad, Eika og Wiik 2024, s26- 27). Offentlig statistikk om lavinntekt har som regel 50% av median som tilgjengelig grenseverdi, i tillegg til 60%.

Man kan bruke medianinntekten for hele Norges befolkning eller medianen i den aktuelle kommunen/fylket som utgangspunkt for grenseverdien. I kommuner med høyt inntektsnivå vil omfang av lavinntekt øke om den kommunale medianen legges til grunn, sammenlignet med omfang med nasjonal grenseverdi. For kommuner med lavt inntektsnivå vil omfang av lavinntekt gå ned. Argumentene for å legge kommunal median til grunn henger sammen med regional variasjon i bokostnader samt at den kommunale medianen reflekterer et «vanlig» inntektsnivå i området.

Tabell 2 viser medianinntekt etter skatt per forbruksenhet i utvalgte fylker og kommuner i 2022, og hva lavinntektsgrensen per forbruksenhet blir om fylkets/kommunens median legges til grunn for lavinntektsgrensene. Tallene er laget i microdata.no og ekskluderer data for studenter og aleneboende under 18 år. Kommunene i tabellen er valgt ut da de ligger på topp/bunn i eget fylke.

Tabellen viser at grensen for lavinntekt per forbruksenhet vil variere fra 246 600 (Halden) til 324 000 kroner (Bærum) hvis man legger kommunal median til grunn. Legger man nasjonal median til grunn vil grensen ligge på 267 600 kroner uavhengig av bosted. Tabellen har også grenseverdi for lavinntekt hvor verdien for 2004 er prisjustert (KPI-JA økte med 53 prosent i perioden, så grenseverdien for lavinntekt i 2004 er økt tilsvarende).

Tabell 2: Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet 2022 og lavinntektsgrense, tall for Norge, utvalgte fylker og kommuner

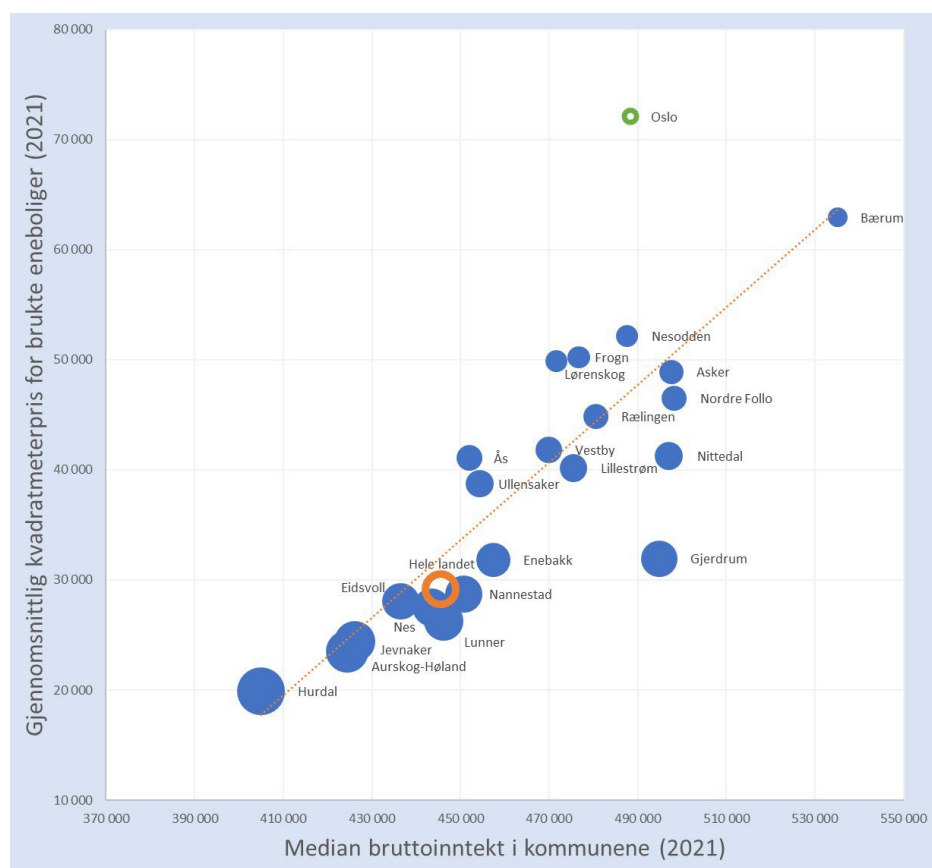
Region	Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet 2022	Lavinntektsgrense per forbruksenhet - 60% av median 2022	Lavinntektsgrense per forbruksenhet - 60% av median 2004, prisjustert
Norge	446 000	267 600	203 104
Tidligere Viken	459 000	275 400	213 213
Akershus	478 000	286 600	227 918
Østfold	419 000	251 400	216 890
Buskerud	439 000	263 400	203 104
Bærum	540 000	324 000	279 974
Hurdal	412 000	247 200	187 480
Hole	478 000	286 800	218 727
Flå	415 000	249 000	180 128
Hvaler	453 000	271 800	203 104
Halden	411 000	246 600	189 319
Oslo	471 000	282 600	213 214

Kilde: microdata.no

Når man legger kommunal median til grunn for beregning av lavinntektsgrenser er det gjerne begrunnet med at bokostnader som husleie/boligpriser og strøm varierer med bosted. Figur 1 viser at medianinntekten i kommunene har sterk sammenheng med gjennomsnittlig kvadratmeterpris på boliger. Det koster rett og slett mer å bo i Bærum enn i Hurdal og hvis man ønsker å bruke lavinntektsstatistikk for å fange opp hvor stor andel av befolkningen som kan oppleve økonomiske vansker bør man vurdere å la grenseverdien gjenspeile dette.

Når det gjelder barn er det i tillegg et argument at barn sammenligner seg med naboene og at man ønsker å vite hvor mange barn som står i fare for å ikke kunne delta på aktiviteter på samme måte som andre barn der de bor. I et slikt perspektiv blir også nasjonal median mindre relevant.

Figur 1: median bruttoinntekt (2021) og gjennomsnittlig kvadratmeterpris for brukte eneboliger (2021)

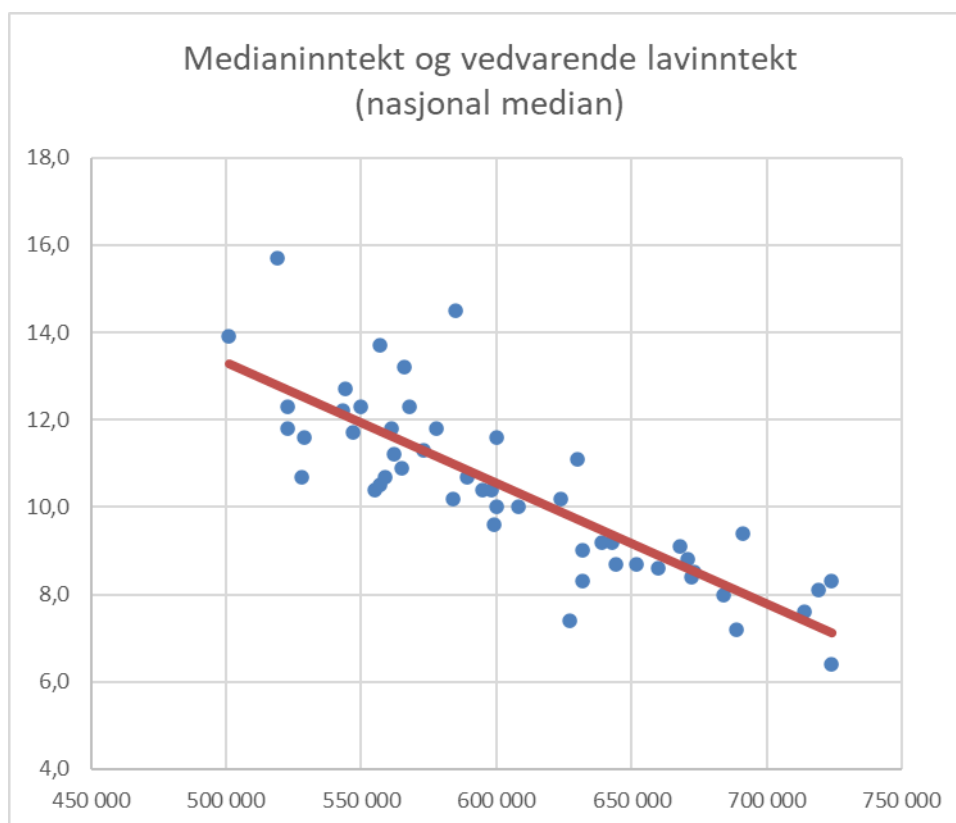
Kilde: SSB tabell 06944 og 06035

Måler lavinntekt med nasjonal grenseverdi først og fremst ulikhet i inntektsnivå mellom kommuner?

Et annet argument mot å bruke nasjonal median som lavinntektsgrense er at det er sterk sammenheng mellom inntektsnivået i kommunen og andel med lavinntekt målt på denne måten. Enkel regresjonsanalyse (Excel) på medianinntekt og lavinntekt med nasjonal median viser sterk og signifikant sammenheng mellom disse variablene. Regresjonen viser også at 70% av variasjonen i lavinntekt i Akershus/Buskerud/Østfold (kommunenivå) kan forklares med ulikt inntektsnivå målt som medianinntekt (R-kvadrat justert 0,693) (SSB tabell 06947 og 06944). Spørsmålet er da om bruk av nasjonal median gjør at man først og fremst fanger opp inntektsforskjeller mellom kommuner? Inntektsforskjeller mellom kommuner er jo et interessant tema i seg selv, men det kommer litt på siden av problemstillingen om fattigdom/økonomiske vansker i befolkningen.

Figur2 viser denne sammenhengen for kommunene i Akershus, Buskerud og Østfold; jo høyere medianinntekt i kommunen, jo lavere andel har årlig lavinntekt målt mot nasjonal median.

Figur 2: Sammenhengen mellom medianinntekt i kommunene og andel med årlig lavinntekt med nasjonal median, 2022

Kilde: SSB tabell 06947 og 06944

Hva betyr lavinntekt i kroner og øre?

Tabell 3 viser hvilket inntektsbeløp som skiller ut lavinntektsfamilier for ulike husholdningstyper. En enslig mor/far med tre barn i Bærum kan ha en inntekt etter skatt på 615 599 kroner og fortsatt regnes som lavinntektshusholdning (51 300 per måned). Inntekten trenger altså ikke å være lav, den er bare lav når man tar høyde for husholdningsstørrelse (og inntektsnivået i kommunen om man legger kommunal median til grunn). Til sammenligning kan et voksent samboerpar i Halden kan tjene opptil 184 949 kroner hver (15 412 kr per måned), etter skatt (369 899/30 825 kr til sammen).

Tabell 3: Grenseverdi for lavinntekt ved bruk av nasjonal medianinntekt, medianinntekt i Bærum og Halden for ulike husholdningstyper

Husholdningsstørrelse	Grenseverdi inntekt etter skatt per husholdning - Norge	Grenseverdi inntekt etter skatt per husholdning, Bærum	Grenseverdi inntekt etter skatt per husholdning, Halden	Antall forbruksenheter
1 voksen	267 600	324 000	246 600	1
2 voksne	401 400	486 000	369 900	1,5
1 voksen 2 barn	428 160	518 400	394 560	1,6
2 voksne 2 barn	561 960	680 400	517 860	2,1
1 voksen 3 barn	508 440	615 600	468 540	1,9

Kilde: Beregnet med grenseverdier fra tabell 2 og forbruksenheter

Å ha mange barn og/eller være alene inntektsbærende voksen i barnefamilier øker sannsynligheten for lavinntekt rett og slett fordi inntekten må være ganske høy for å ikke havne under grenseverdien.

Hva koster det å leve?

Svaret på det er like mangfoldig som befolkningen ellers. Det finnes likevel flere måter å nærme seg et svar på.

I 2016 lagde Forbruksforskningsinstituttet (SIFO) et minimumsbudsjett på oppdrag for Barne- og likestillingsdepartementet. Minimumsbudsjettet skulle fortelle hva man må ha for å leve i Norge og inngå i arbeidet med å utvikle et forbruksbasert fattigdomsmål (Borgeraas 2016) Det finnes ikke noe oppdatert minimumsbudsjett eller forbrukerbasert fattigdomsmål for Norge i dag. SIFO lager imidlertid referansebudsjett som oppdateres årlig. Dette referansebudsjettet reflekterer hva som vil være et akseptabelt forbruksnivå for folk flest, og skal derfor ikke forstås som det man må ha for å klare seg. Bokostnader (husleie, huslån, strøm, innboforsikring, kommunale avgifter) kommer i tillegg til referansebudsjettet. SIFO sier selv at:

«Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Dette er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til. Det gjør det mulig å følge offentlige helse- og

kostholdsanbefalinger og å delta i de mest vanlige fritidsaktivitetene på en fullverdig måte» (Forbruksforskningsinstituttet (2023) -om budsjettet, 2.avsnitt).

Tabell 4 under viser referansebudsjett for 2022 og 2023 for ulike familier med og uten 1 elbil, barnehage og SFO. Tabellen viser også grensen for lavinntekt (nasjonal median) i 2022. En familie med to voksne, to barn i SFO og en elbil trenger 39 447 kroner per måned i tillegg til bokostnader for å kunne ha det referansebudsjettet kaller et akseptabelt forbruk i 2023. I 2022 var tilsvarende tall 36 555, og grensen for lavinntekt i 2022 var 46 830 for denne familien (10 275 kroner over referansebudsjettet).

En familie med en voksen, to barn i SFO og en elbil trengte ifølge referansebudsjettet 30 384 kroner etter bokostnadene er betalt i 2023. Tilsvarende tall for 2022 var 28 311, og for denne husholdningstypen var grensen for lavinntekt 35 680 (7 639 kroner over referansebudsjettet).

Tabell 4: Referansebudsjett (SIFO) i 2022 og 2023, samt lavinntektsgrense (nasjonal median) i 2022 for ulike husholdninger

Husholdning	SIFO 2022	SIFO 2022 med en elbil, barnehage og SFO	Grense for lavinntekt 2022 per mnd., nasjonal median	SIFO 2023	SIFO 2023 med en elbil, barnehage og SFO
2 voksne 2 barn 0-5 år	25 948	33 558	46 830	28 376	35 451
2 voksne 2 barn 6-10 år	27 982	36 555	46 830	30 630	39 447
2 voksne 2 barn 11-17 år	32 242	34 217	46 830	35 180	37 155
1 voksen 2 barn 0-5 år	17 704	25 314	35 680	19 313	26 388
1 voksen 2 barn 6-10 år	19 738	28 311	35 680	21 567	30 384
1 voksen 2 barn 11-17 år	25 973	28 092	35 680	26 117	28 092

Kilde: microdata.no, Forbruksforskningsinstituttet (2023)

Sosialhjelpssatsene skal si noe om et absolutt minstebeløp for levekostnader. Personer som ikke har igjen en sum tilsvarende sosialhjelpssatsene etter å ha betalt bokostnadene sine skal i prinsippet ha krav på stønad. Sosialhjelpssatsene kan derfor representere minstebeløpet man trenger for å overleve. Sosialhjelp skal være en midlertidig stønad og er ikke noe som er dimensjonert for at man skal leve på over tid. Satsene som oppgis i tabell 5 er veiledende satser for 2022 og 2023. Barnetrygd regnes ikke med i inntektgrunnlaget for sosialhjelp og kommer derfor i tillegg til stønadsbeløpet.

Tabell 5: Veiledende satser for sosialhjelp i 2022 og 2023, ulike husholdningstyper

Husholdning	Satser 2022 sosialhjelp	Satser 2023 sosialhjelp
2 voksne 2 barn 0-5 år	17 350	20 000
2 voksne 2 barn 6-10 år	17 450	20 200
2 voksne 2 barn 11-17 år	19 550	22 500
1 voksen 2 barn 0-5 år	12 950	14 950
1 voksen 2 barn 6-10 år	13 150	15 150
1 voksen 2 barn 11-17 år	15 150	17 450

Kilde: Regjeringen (2022), Regjeringen (2023a)

En annen måte å regne på «hva det koster å leve» er å bruke livsoppholdssatsene som brukes i gjeldsordninger da «Personer som har gjeldsordning etter gjeldsordningsloven eller trekk i lønn mv., har rett til å beholde tilstrekkelig av sine inntekter til å dekke nødvendige kostnader til underhold.» (Regjeringen 2023b, første avsnitt)

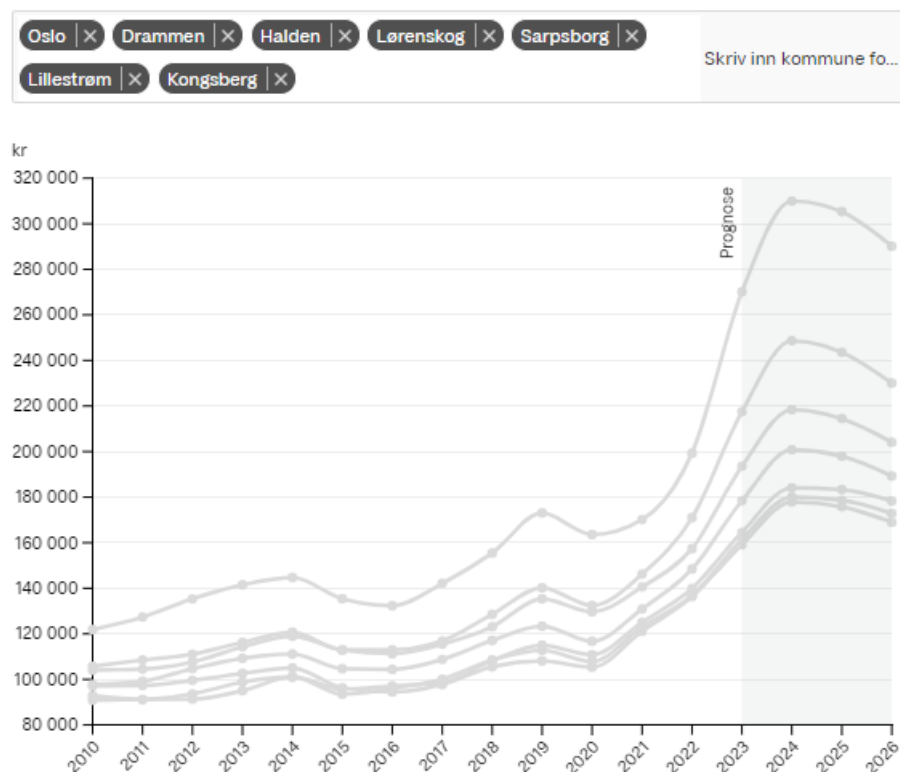
Hva koster det å bo?

Bokostnader varierer voldsomt etter blant annet hvor man bor, og hvor mange man bor med og hvorvidt man eier eller leier, samt størrelsen på eventuelt boliglån. Vi har tilgang informasjon om gjeld og gjeldsrenter i microdata.no, men ikke hvorvidt dette er boliglån eller ikke. Det finnes noe statistikk over gjennomsnittlige bokostnader (Huseierne 2023 og Statistisk Sentralbyrå, Boforhold, levekårsundersøkelsen) og leiekostnader (Statistisk sentralbyrå, leiemarkedsundersøkelsen).

Huseiernes bokostnadsindeks viser tydelig den høye veksten i bokostnader siste to årene (Huseierne 2023). Dette gjelder riktig nok kun de som eier egen bolig, men det omfatter 76% av befolkningen i Norge (SSB, boforhold, registerbasert). Mange har store boliglån og med stigende renter gjør bokostnadene et stort innhugg i privatøkonomien.

Figur 3 under viser utvikling i gjennomsnittlig bokostnader (per år) for Oslo, Drammen, Halden, Lørenskog, Sarpsborg, Lillestrøm og Kongsberg fra 2010 til 2023 samt prognose frem mot 2026.

Figur 3: bokostnadsindeks 2010-2026 for utvalgte kommuner

Kilde: Huseierne 2023

De fleste med lavinntekt er leietakere (Langørger, Barstad, Eika og Wiik 2024). Det finnes ikke god og detaljert informasjon om husleiepriser for alle kommuner, men SSBs leiemarkedsundersøkelse viser gjennomsnittlig leie i ulike områder/prisser (se tabell 6). Disse tallene viser stor regional variasjon. En husholdning som leier 3roms leilighet i Bærum må i gjennomsnitt ut med 15 680 kroner i husleie, mens samme familie kun betaler 7 030 kroner i tettsteder under 2000 innbyggere. Med samme inntekt vil sistnevnte familie ha over 8 500 kroner mer til forbruk/andre utgifter etter husleie enn familien i Bærum.

Tabell 6: Gjennomsnittlig husleie etter prissone, 2022 (leiemarkedsundersøkelsen)

	1 rom	2 rom	3 rom	4 rom	5 rom eller flere
Norge	8 050	9 880	11 560	12 990	14 180
Oslo og Bærum kommune	9 660	12 770	15 680	19 370	22 780
Akershus utenom Bærum kommune	..	10 290	12 150	13 090	14 680
Bergen kommune	6 880	9 620	11 420	13 970	17 050
Trondheim kommune	7 590	10 160	12 100	15 280	20 240
Stavanger kommune	..	9 060	11 220	..	..
Tettsteder med 20 000 + innbyggere	6 520	8 470	9 990	11 440	13 720
Tettsteder med 2 000-19 999 innbyggere	5 370	7 390	8 510	9 470	10 550
Tettsteder med 200-1 999 innbyggere og bosatte i spredtbygde strøk	..	6 200	7 030	7 880	8 510

Kilde: SSB tabell 09895

Utleiemegleren publiserer statistikk for egne nye kontrakter i større områder. Disse tallene viser også regional variasjon (tall for januar 2022 og januar 2024).

Tabell 7: gjennomsnittlig leiepris for 2- og 3- romsleiligheter i januar 2022 og januar 2023 fra utleiemegleren

	2-roms leilighet 2022	2-roms leilighet 2024	3-roms leilighet 2022	3-roms leilighet 2024
Asker/Bærum	13 273	14 085	16 724	19 001
Romerike	11 674	12 842	13 509	14 810
Drammen	11 952	12 133	13 263	13 450

Kilde: Utleiemegleren, besøkt 13.februar 2024

Bokostnader varierer også blant annet med husholdningstype og alder. Tabell 8 viser gjennomsnittlige bokostnader for ulike husholdningstyper i Norge i 2023 (levetidsundersøkelsen, SSB). Gjennomsnittlig utgift per måned for par med barn over 6 år er 20 800 kroner (15 750 uten avdrag). Tilsvarende tall for enslig forsørger er 15 000 kroner (12 500 kr uten avdrag). Lavinntektsmålet bruker inntekt etter skatt per forbruksenhet og tar derfor noe hensyn til variasjon mellom husholdningsstørrelser.

Tabell 8: Totale bokostnader fra SSBs levekårsundersøkelse, ulike husholdningstyper

Husholdningstype	Total boutgift (gjennomsnitt)	Total boutgift uten avdrag (gjennomsnitt)
Alle husholdninger	158 089	125 090
Aleneboende 16-44 år	123 223	107 532
Aleneboende 45+66 år	132 820	106 303
Aleneboende 67 år og eldre	92 390	84 376
Par uten barn 16-44 år	208 604	166 463
Par uten barn 45-66 år	177 448	123 499
Par uten barn 67 år og eldre	103 864	87 019
Par med barn 0-6 år	249 914	189 261
Par med barn 7-17 år	251 250	179 279
Par med barn 18 år og eldre	179 639	149 816
Enslige forsørgere med barn 0-17 år	179 639	149 816

Kilde: SSB tabell 14062

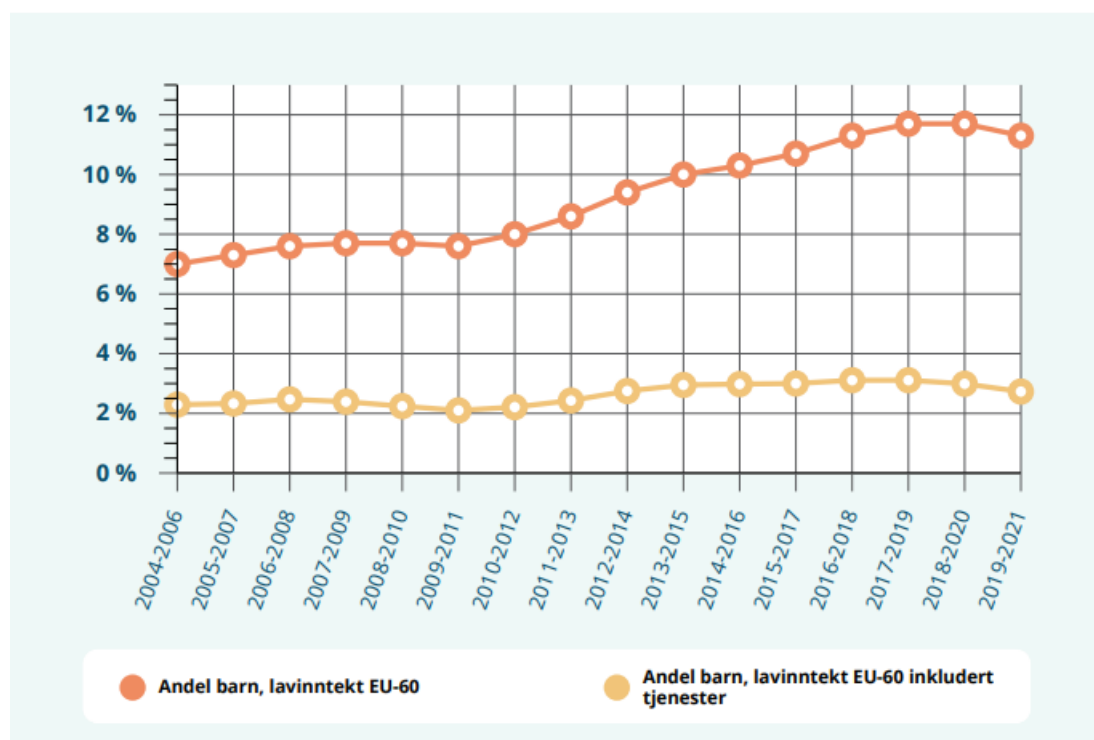
Det finnes ikke noe husleieregister/bokostnadsregister man kan bruke for å finne husleien/bokostnadene til hver husholdning for å ta dette inn i lavinntektsberegningene/fattigdomsmål. Den store regionale variasjonen vi ser i bokostnader/leiepriser taler for bruk av lavinntekt med kommunale grenser, selv om denne ikke kan fange opp all variasjon i bokostnader.

3.1.3 Lavinntekt og utvikling over tid

Hvis andelen med lavinntekt øker over tid forteller *det kun at en høyere andel av befolkningen tjener mindre enn 60 prosent av medianinntekten, målt per forbruksenhet*. Økt andel med lavinntekt betyr ikke nødvendigvis at flere faktisk har dårligere råd, da økte kostnader ikke påvirker andelen. På samme måte trenger ikke lavere andel med lavinntekt bety at færre har dårlig råd. En viktig årsak til økt omfang av lavinntekt er at inntektsulikeheten i samfunnet øker (medianinntekten øker med enn inntekten til personer med inntekter i de laveste desilene – se kapittel 3.3 om inntektsulikhet).

Vanligvis tar man ikke med verdien av offentlige tjenester som redusert foreldrebetaling for eller gratis barnehage og SFO når man ser på omfanget av lavinntekt. Samtidig gir gratis og subsidiert barnehage og SFO barnefamilier bedre økonomisk handlingsrom. Figur 4 viser andel barn med vedvarende lavinntekt med og uten verdien av offentlige tjenester (som gratis/ redusert betaling for barnehage og SFO). Andelen barn med vedvarende lavinntekt har økt, men når verdien av tjenester legges til inntekten forsvinner økningen og andelen med lavinntekt reduseres kraftig.

Figur 4: Utvikling i vedvarende lavinntekt blant barn, med og uten verdi av offentlige tjenester 2004-2021

Kilde: Ekspertgruppe om barn i fattige familier (2023), s34

Redusert foreldrebetaling i SFO/barnehage og ordninger som fritidskort bedrer familiers økonomiske handlingsrom gjennom reduserte kostnader, men har altså ingen effekt på andel med lavinntekt når dette gis som subsidier (registreres ikke som inntekt).

3.2 Gjeld

Gjeld kan gi informasjon om økonomien i en husholdning. Informasjon om gjeld må da, i denne sammenhengen, kombineres med informasjon om inntekt (og da gjelder alle utfordringer vi har pekt på knyttet til inntektsbegrepet).

En vanlig indikator er gjeld større enn tre ganger inntekt, og da bruker man samlet inntekt for husholdningen før skatt. Informasjon om gjeld forteller ikke noe om hva husholdningene faktisk betaler og kan derfor ikke direkte si noe om privatøkonomi. Høy gjeldsbelastning gir likevel en sårbarhet særlig når rentene øker eller er høye.

Grensen på tre ganger inntekt er heller ikke nødvendigvis en god grense. Grensen har sammenheng med tidligere praksis om utlånsgrense på tre ganger inntekt. Dagens utlånfskrift har 5 ganger inntekt som grense og uten nyansering over 3 ganger inntekt mister man mye informasjon.

SSB har statistikk som forteller om hvor store renteutgifter husholdninger har, sammenlignet med deres samlede inntekt (før skatt). Disse tallene er kun tilgjengelig på fylkesnivå.

3.3 Selvrapporterte økonomiske vansker

Spørreundersøkelser er det nærmeste vi kommer informasjon om hvor mange som opplever at de har dårlig råd. Både folkehelseundersøkelsen som ble gjort av Viken i 2021 og SSBs levekårsundersøkelse omfatter spørsmål om folks økonomi. Det er også spørsmål om økonomi i Ungdataundersøkelsen.

SSBs levekårsundersøkelse dekker mange aspekter ved økonomiske vansker. En utfordring med denne undersøkelsen er at de fleste tallene kun oppgis på nasjonalt nivå. Noen få tabeller er tilgjengelig på fylkesnivå. Årsaken til dette er at man må spørre veldig mange mennesker for å kunne gi pålitelige tall for alle kommuner i Norge og undersøkelsen er ikke gjennomført på en måte som gjør det mulig å lage tall på lavere geografisk nivå. For Akershus, Buskerud og Østfold mangler det også fylkestall fra 2020 på grunn av regionreformen. Her må vi per nå benytte tall for tidligere Viken fylke hvis vi ønsker lavere geografisk nivå enn hele landet samlet for de dimensjonene fylkestall er tilgjengelig. Selv om man ikke får tall for «sine» kommuner/fylker på kan undersøkelsen likevel gi innsikt i omfang av selvopplevde økonomiske vansker og hvem som typisk rammes hardest av dette. Tall for Akershus, Buskerud og Østfold vil igjen bli tilgjengelig i undersøkelser fra og med 2024.

Den delen av levekårsundersøkelsen som retter seg mot fattigdomsproblemer inneholder tre typer spørsmål:

1. **Økonomisk romslighet og betalingsvansker** omfatter spørsmål om det er vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes, om man klarer en uforutsett utgift (20 000kr), høy boutgiftsbelastning samt betalingsproblemer knyttet til boutgifter, boliglån, og annen gjeld.
2. **Sosiale goder** omfatter muligheten til å dra på en ukes ferie per år, delta i regelmessige fritidsaktiviteter, bruke penger på seg selv hver uke samt gå ut å spise/drikke en gang i måneden.
3. **Materielle goder** omfatter det å ha råd til å holde boligen passe varm, spise kjøtt/fisk annenhver dag, gå til tannlege, bytte ut utslitte møbler og klær samt ha råd til internett og bil.

I tillegg til å gi informasjon om svarene på de ulike spørsmålene oppgir SSB hvor mange som har minst et betalingsproblem og hvor mange som mangler minst ett sosialt/materielt gode.

Spørreundersøkelser gir nyttig informasjon om befolkningens opplevde «økonomiske stress», men er ikke like «sikker» informasjon som statistikk laget med utgangspunkt i registerdata. I denne sammenhengen handler det blant annet om at de fattigste/økonomisk marginaliserte i mindre grad svarer på slike undersøkelser. Undersøkelsen får rett og slett mindre informasjon om disse/færre respondenter blant disse enn man ønsker. Tallene for fattigdomsproblematikk i levekårsundersøkelsen er derfor usikre (Hattrem 2023).

I denne undersøkelsen er også «adaptive preferanser» en problemstilling – at hvilke goder man foretrekker/ønsker seg tilpasses hva man faktisk har råd til (Langørgen, Barstad, Eika og Wiik 2024, side 22 og 117)

3.3.1 Hvordan samsvarer lavinntekt med selvrapporterte økonomiske vansker?

Tabell 9 og 10 under viser utvalgte tall fra levekårsundersøkelsen samt årlig lavinntekt beregnet i microdata. Vi bruker årlig lavinntekt her da levekårsundersøkelsen også gjelder for ett år. Til denne tabellen har vi laget årlig lavinntekt for personer 16 år og eldre og *inklusive* studenter for å få en

populasjon som er mest mulig lik levekårsundersøkelsen, men tabellen har også tall for årlig lavinntekt uten studenter og aleneboende under 18 (vanlig definisjon).

«Økonomiske vansker» er ikke et entydig begrep, og omfang varierer mye etter hvilken dimensjon man ser på i levekårsundersøkelsen. Omfanget av selvrapporterte økonomiske vansker er både høyere og lavere en omfanget av lavinntekt, alt ettersom hvilket spørsmål man ser på.

11% av befolkningen (13% med studenter og aleneboende under 18) har lavinntekt (årlig), mens 6.6% rapporterer at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes.

For enslige forsørgere er omfanget av selvrapporterte økonomiske vansker større enn lavinntektsandelen tilsier.

Tabell 9: Andel med årlig lavinntekt fra microdata og andel med ulike typer økonomiske vansker, levekårsundersøkelsen 2022 (hovedtall), nasjonale tall

	Lavinntekt microdata alle 16 år og eldre	Lavinntekt microdata uten studenter og enslige under18	Vanskelig/ svært vanskelig å få endene til å møtes	Har minst ett betalings- problem	Mangler minst et sosialt gode	Mangler minst et materielt gode
Hele befolkningen 16+	13%	11%	6,6%	5,9%	11,2%	18%
Innvandrere fra Afrika/Asia etc.	28%	26%	22,6%	15,5%	30,4%	15,1%
Innvandrere i alt	25%	20%	17,7%	11,1%	21,8%	9,7%
Enslige forsørgere	26%	31%	24,3%	23,9%	36,1%	44,5%
Aleneboende 16-24 år	74%	43%	8,9%	6,8%	15,0%	34,4%
Aleneboende 25-44 år	24%	21%	11,6%	11,2%	17,1%	34,0%
Aleneboende 45-66 år	18%	19%	15,3%	8,9%	25,5%	31,5%
Par med barn 0-6 år	5%	6%	6,5%	8,9%	10,8%	16,1%

Kilde: Microdata.no (lavinntekt), SSB 13641, 12086, 12125, 13645, 12076 og 13637.

Tabell 10 viser noen detaljer om økonomiske vansker og sosiale goder fra levekårsundersøkelsen, nemlig uforutsette utgifter, fritidsaktiviteter og ferie. Dette er tema som gjerne omtales i forbindelse med lavinntekt og da særlig for barn. Andelen som ikke klarer en uforutsett utgift på 20 000 kroner er

mye høyere i alle grupper enn omfanget av lavinntekt tilsier, mens andelen som ikke kan delta i regelmessige fritidsaktiviteter er mye lavere enn omfang av lavinntekt.

Tabell 10: Andel med årlig lavinntekt fra microdata og andel med detaljerte økonomiske vansker, levekårsundersøkelsen 2022 (detaljer), nasjonale tall

	Lavinntekt microdata alle 16 år og eldre	Lavinntekt microdata uten studenter og enslige under18	Ikke mulighet til å klare uforutsett utgift (20 000 kr)	Ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter	Ikke råd til en ukes ferie årlig
Hele befolkningen 16+	13%	11%	20,4%	4,6%	7,3%
Innvandrere fra Afrika/Asia etc.	28%	26%	46,5%	15,1%	22,6%
Innvandrere i alt	25%	20%	36,2%	9,7%	16,0%
Enslige forsørgere	26%	31%	45,7%	17,3%	27,3%
Aleneboende 16-24 år	74%	43%	71,2%	4,7%	11,2%
Aleneboende 25-44 år	24%	21%	55,0%	5,4%	12,2%
Aleneboende 45-66 år	18%	19%	35,5%	12,6%	17,3%
Par med barn 0-6 år	5%	6%	19,8%	5,0%	5,8%

Kilde: Microdata.no (lavinntekt), SSB tabell 09008, 13641, 12086, 12125 og 13645.

Hvordan svarer personer med lavinntekt på fattigdomsspørsmål?

SSBs levekårsundersøkelse presenteres også etter inntektsgruppe. Tabell 11 viser omfang av utvalgte fattigdomsproblemer for personer som har lavinntekt etter SSBs definisjon. Tabellen viser at det er langt fra alle med lavinntekt som selv rapporterer at de har økonomiske vansker slik det er spurt om i levekårsundersøkelsen. 19,2 prosent av personene med lavinntekt sier selv det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes. 46,6% klarer ikke en uforutsett utgift, 24,3 prosent kan ikke dra på en ukes ferie i året og 13,2 prosent har ikke råd til regelmessige fritidsaktiviteter.

Tabell 11: Hvordan personer med lavinntekt svarte på ulike spørsmål om økonomi, levekårsundersøkelsen 2022, nasjonale tall

Spørsmål	Andel som opplever dette blant personer med lavinntekt (EU 60)
Vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes	19,2%
Ikke mulighet til å klare en uforutsett utgift (20 000 kroner)	46,6%
Ikke råd til en ukes ferie årlig	24,3%
Ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter	13,2%
Ikke råd til å holde boligen passe varm	3,8%
Ikke råd til å erstatte utslitte klær	12,5%
Ikke råd til å gå til tannlege (blant som har hatt behov for tannlege)	11,7%
Minst ett betalingsproblem	13,4%
Mangler minst et sosialt gode	31,4%
Mangler minst et materielt gode	45,7%

Kilde: SSB tabell 12088, 12079 og 12128

Tabell 12: Omfang av økonomiske vansker etter inntektsgruppe, levekårsundersøkelsen 2022, nasjonale tall

	Vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes	Klarer ikke uforutsett utgift	Ikke mulighet til å ta en ukes ferie i løpet av året	Ikke råd til regelmessige fritidsaktiviteter
Lavinntekt	19,2%	20,4%	24,3%	13,2%
Laveste inntekstkvartil	16,9%	39,8%	18,9%	10,9%
Andre inntekstkvartil	4,6%	21,5%	5,2%	3,8%
Tredje inntekstkvartil	2,8%	21,2%	2,6%	2,3%
Høyeste inntekstkvartil	0,9%	5,3%	1,0%	0,5%
Sosialhjelpsmottakere	46,2%	78,7%	53,9%	33,2%
Uføretrygdede	16,4%	37,4%	21,4%	14,2%
Mottakere av AAP	22,8%	45,8%	29,0%	17,4%
Barnehusholdninger med lav inntekt	24,6%	49,8%	24,0%	15,4%
Aleneboende eldre med lav inntekt	5,7%	20,6%	8,8%	5,1%

Kilde: SSB tabell 12088 og 12128

Tabell 12 viser utvalgte fattigdomsproblemer etter inntektsgruppe. Sosialhjelpsmottakere er gjennomgående den gruppen som oftest rapporterer om økonomiske vansker. Dette er som forventet da økonomisk sosialhjelp skal være en minimumsstønad som ligger tydelig under SIFO sitt referansebudsjett. Økonomiske vansker er mer utbredt blant barnefamilier med lavinntekt enn lavinntektsgruppen samlet sett.

Sammenhengen mellom «lavinntekt» og rapporterte fattigdomsproblematikk er altså ikke entydig. Samtidig er lavinntekt et av få tall vi har tilgjengelig på kommunenivå som kan fange opp denne problematikken. Ved bruk av lavinntektstall som mål på «fattigdom» må man være klar over svakhetene ved denne indikatoren sett opp mot omfanget av personer som selv opplever ulike typer økonomiske vansker.

3.4 Inntektsulikhet

Ulikhet i inntekt er ikke per definisjon et problem. Hvorvidt ulikhet blir problematisk, henger blant annet sammen med hvor i inntektsfordelingen ulikheten er. Dette notatet tar ikke stilling til hvorvidt ulikhet er problematisk eller ikke, men viser ulike måter å nærme seg problemstillingen på med tall.

Desilfordelt inntekt

Desilfordelt inntekt innebærer å sortere alle enheter i rekkefølge fra lav til høy inntekt. Deretter deles de inn i ti like store grupper. De med lavest inntekt er desil 1, neste gruppe er desil 2 og så videre. Desil 1 er det samme som prosentil 10 (P10) altså de ti prosentene med lavest inntekt. Desil 9 (P90) er de ti prosentene med høyest inntekt.

Når man har delt befolkningen inn i disse ti gruppene kan man studere beløpet som skiller de ulike gruppene fra hverandre (her kalt grensebeløpet), eller for eksempel median/gjennomsnitt innad i hver gruppe. Disse tallene belyser både inntektsfordeling og hvordan inntekten utvikler seg over tid for ulike inntektsnivåer.

Deflaterer man disse tallene, altså tar hensyn til prisutvikling, får man en indikasjon på utvikling i kjøpekraft for ulike inntektsgrupper.

Grensebeløpet P50 tilsvarer ellers medianverdien (beløpet som deler befolkningen i to like store grupper).

Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet er normalt lett tilgjengelig på fylkesnivå (SSB), men på grunn av regionreformen mangler foreløpig disse tallene for Akershus, Buskerud og Østfold i offentlige kilder.

P90/10 og andre desilbaserte ulikhetsmål

P90/P10 er et ulikhetsmål som bruker desilfordelt inntekt. Grenseverdien som skiller ut de ti prosentene med høyest inntekt deles på grenseverdien som skiller ut de ti prosentene med lavest inntekt. Jo større tall, jo større ulikhet. Dette ulikhetsmålet brukes ofte sammen med Gini. Ekstreme enkeltverdier påvirker ikke denne indikatoren.

P90/P10 er enkelt tilgjengelig hos SSB og kommune helsa.

Man kan også bruke andre kombinasjoner av desiler som ulikhetsmål, alt ettersom hva man ønsker å studere. OECD bruker P80/P20, P50/10 og P90/50 i tillegg til P90/P10. OECD sine viser at Slovakia har lavest P90/10 (2,8), fulgt av Danmark (3,0). Norge er på 7. plass (3,1). Høyest skår har Costa Rica (9,8) og Chile (7,3) (OECD 2024)

Gini

Gini-koeffisient er et statistisk mål på spredning. Utrekningen er komplisert og bygger på Lorenz-kurven. Enkelt sagt summeres det man ønsker å studere (for eksempel inntekt) før man ser på hvordan denne er fordelt i befolkningen. Koeffisienten varierer mellom 0 og 1. Når man ser på inntekt betyr en verdi på 0 at alle har samme inntekt, mens en verdi på 1 betyr at en person har all inntekt, mens resten har 0 i inntekt. (Hasell 2023a). Gini er lett tilgjengelig på kommunenivå og fylkeskommunalt nivå (SSB og kommune helsa).

Gini er altså et statistisk mål som kan brukes på flere typer statistikk, men er vanligvis brukt på inntekt og formue. Hva som ligger i inntektsbegrepet, kan imidlertid variere slik at Gini-koeffisienten som oppgis for en befolkning kan være ulik mellom kilder. Sammenligner man Gini-koeffisienten (inntekt) til et land før og etter skatt får man et innblikk i den omfordelende effekten av skattesystemet (Hasell, 2023b).

Ifølge verdensbanken har Slovakia verdens laveste Gini med 0,232 (tall for 2019), mens Sør-Afrika ligger på topp med 0,63 (tall for 2014). Norge ligger på 14.plass med 0,277 (tall for 2019), bak land som blant annet Danmark, Finland, Island (<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>)

Inntektsintervaller

En annen måte å vise inntektsulikhet på er å dele inntekt inn i ulike beløpsintervaller og se hvor stor andel av befolkningen som har inntekt innenfor hvert intervall. SSB publiserer flere tabeller med inntekt etter inntektsintervaller. Inntekt er det sentrale tallet her og man må derfor ta stilling til hvilken definisjon av inntekt som passer best til problemstillingen man undersøker. SSB bruker både samlet inntekt og inntekt etter skatt. I kapittel fire i dette notatet viser vi fordeling med utgangspunkt i inntekt etter skatt per forbruksenhet da det er mest relevant når tema er «fattigdom».

3.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på de vanligste statistikkene knyttet til fattigdomsproblematikk. Her er de viktigste poengene;

- Lavinntektsstatistikk forteller oss bare hvor mange som har lavere inntekt enn 60% av medianinntekten per forbruksenhet nasjonalt eller i egen kommune. Hva dette betyr i kroner og øre varierer mellom husholdninger (og kommuner hvis man bruker kommunal median).
- Ved å bruke kommunale grenseverdier (i stedet for nasjonale) tar man noe hensyn til regionale forskjeller i bokostnader.

- Grenseverdien som brukes for lavinntekt er vanligvis 60% av medianinntekten (nasjonal eller kommunal median). Grensen på 60% er ikke godt begrunnet og mange med lavinntekt ligger nær grenseverdien. Valg av grenseverdi har mye å si for omfang av lavinntekt.
- Siden lavinntekt settes relativt til medianinntekten og ikke tar hensyn til endring i kostnader/prisutvikling/reduisert foreldrebetaling og subsidier kan lavinntektsstatistikk gi inntrykk av økning i fattigdom uten at det er en økning i andel personer med dårlig råd.
- Andel med lavinntekt er en mye brukt indikator for fattigdom, men kun 19 prosent av de med lavinntekt oppgir selv at det er vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes (25 prosent blant lavinntektsfamilier med barn). Halvparten av lavinntektsfamiliene sier også at de klarer en uforutsett utgift på 20 000 kroner. Selvrapporterte tall for ulike typer økonomiske vansker i SSBs levekårsundersøkelse viser at det ikke nødvendigvis er noen klar sammenheng mellom økonomiske vansker og lavinntekt. Dette viser at «fattigdomsproblematikk» ikke kan reduseres til å handle om andel av befolkningen med lavinntekt.
- Det finnes ikke et forbruksbasert fattigdomsmål i Norge, men referansebudsjettet fra SIFO og sosialhjelpssatsene antyder hva som vil være et «akseptabelt forbruk for de fleste» og «et absolutt minimum».
- Desilfordelinger, forholdstall mellom desiler, Gini og inntektsintervaller er ulikhetsmål som gir hvert sitt bilde på den økonomiske ulikheten i befolkningen. Blant disse er Gini den mest kompliserte både å lage og forstå.

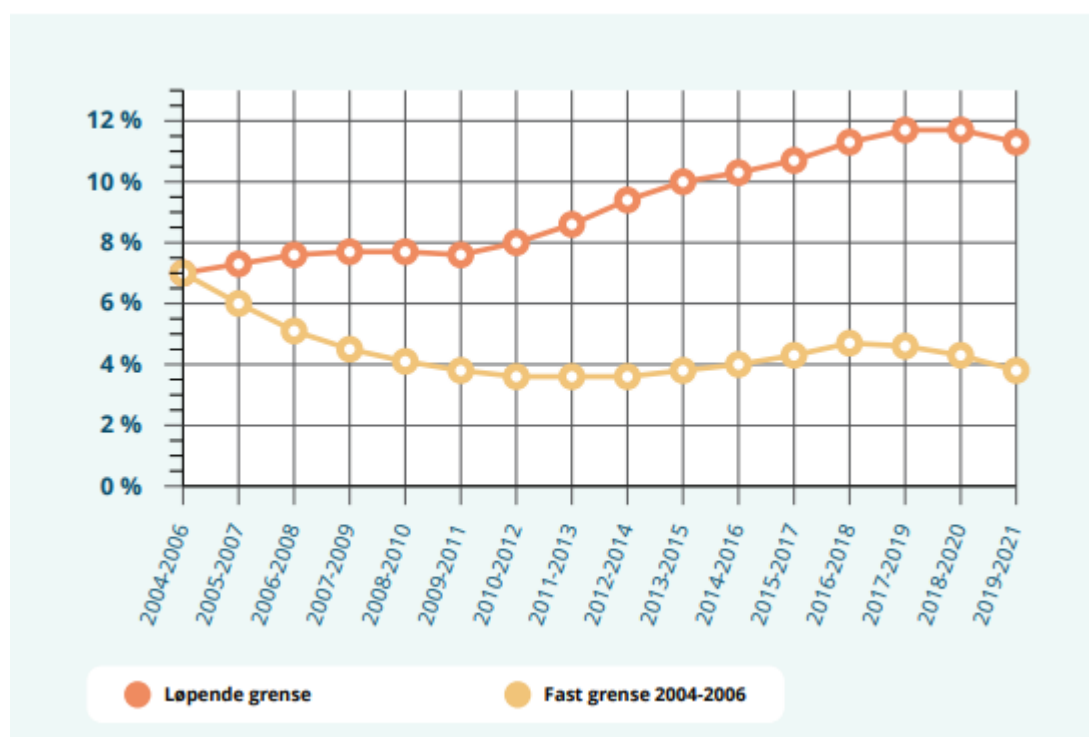
4 Lavinntekt, ulikhet og fattigdom – funn og resultater

4.1 Har det blitt flere fattige?

«Fattigdom» har ingen entydig definisjon og svaret på spørsmålet vil variere etter hvordan man definerer «fattige». Andel av befolkningen som lever i husholdninger med (vedvarende) lavinntekt er en vanlig indikator å som bruke som indikator for fattigdom. Andelen som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt har økt, særlig blant barn. Men betyr det at omfanget av «fattigdom» har økt? Eller måler lavinntekt egentlig noe helt annet?

Medianinntekten i Norge har økt mer enn prisene siden 2002. Figur 5 viser utvikling i andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt og utvikling når man legger grensebeløpet i 2002-2004 til grunn for alle år, justert for prisøkningen. Logikken bak en slik fast prisjustert grense er at grenseverdien representerer samme kjøpekraft hvert år da grenseverdien kun justeres med prisvekst og er uavhengig av utviklingen i medianinntekt og økonomisk ulikhet ellers. Når andelen med lavinntekt beregnes ut fra prisjustert grense i 2004-2006 har andelen med lavinntekt gått ned fra 2002 til 2021. Dette antyder at økningen i lavinntekt henger sammen med at mange har økt sin inntekt mer enn prisveksten og at ulikheten øker i samfunnet og ikke nødvendigvis kan tolkes som at flere har dårlig kjøpekraft (definert etter nivået i 2004-2006).

Figur 5: Andel med vedvarende lavinntekt 2002-2021 (barn), løpende og fast (prisjustert) grenseverdi

Kilde: Ekspertgruppe om barn i fattige familier, s 33

Så hvor mye vil omfang av lavinntekt endre seg om man bruker prisjusterte lavinntektsgrenser fra 2004 i stedet for løpende grense? Ved å prisjustere på denne måten forsøker man å få en lavinntektsgrense i 2022 som skal gi samme kjøpekraft som lavinntektsgrensen i 2004. Tabell 13 viser omfang av årlig lavinntekt i 2004 og omfanget i 2022 målt med løpende grenseverdi (2022-grense) og prisjustert grenseverdi fra 2004. Omfanget av årlig lavinntekt i 2004 og 2022 målt med løpende grenseverdier er ganske likt for de fleste regionene i tabellen, men når man bruker prisjustert 2004 grense for 2022 synker andelen til under halvparten for de fleste.

Det er verd å merke seg at prisveksten baserer seg på et «gjennomsnittlig forbruksmønster» som ikke nødvendigvis gjelder for lavinntektsfamiliene. Varer og tjenester de bruker mest av kan ha hatt både lavere og høyere prisvekst enn prisene generelt. Selv om dette taler mot bruk av prisjusterte grenser gir slik disse tallene en indikasjon på utviklingen sammenlignet med den generelle prisveksten i samfunnet.

Tabell 13: Lavinntektsgrenser (årlig, kommunal median) og andel med lavinntekt 2004 og 2022, og 2022 med prisjusterte 2004-grenser

Region	Lavinntektsgrense per forbruksenhet - 60% av median 2022	Lavinntektsgrense per forbruksenhet - 60% av median 2004, prisjustert	Andel 2004 med 2004-grense	Andel 2022 med 2022-grense	Andel 2022 med prisjustert 2004-grense
Norge	267 600	203 104	12%	11%	5%
Tidligere Viken	275 400	225 000	10%	12%	4%
Akershus	286 600	240 000	10%	11%	5%
Østfold	251 400	229 000	14%	10%	5%
Buskerud	263 400	203 104	10%	10%	4%
Bærum	324 000	249 974	12%	14%	7%
Hurdal	247 200	187 480	9%	7%	3%
Hole	286 800	218 727	10%	11%	4%
Flå	249 000	180 128	8%	10%	3%
Hvaler	271 800	203 104	11%	8%	2%
Halden	246 600	189 319	8%	9%	3%
Oslo	282 600	213 214	15%	16%	7%

Kilde: Microdata.no

Ser man på levekårsundersøkelsen i 2004 og 2022 finnes det også noe støtte for at andelen som har «dårlig råd» har gått ned i perioden (nasjonale tall). I 2004 svarte 9% at det var vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes, mens andelen var 6,6% i 2002. I 2004 svarte 11 % at de ikke hadde råd til en ukes ferie, mens andelen i 2022 var 7,3%

Tabell 14: Spørsmål fra levekårsundersøkelsen (fattigdomsproblematikk) 2004 og 2022, nasjonale tall

	2004	2022
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	9%	6,6%
Ikke råd til en ukes ferie utenfor hjemmet	11%	7,3

Kilde: [Tabell 2 Andel personer som oppgir å ha ulike økonomiske problemer. 2004. Prosent \(ssb.no\)](#) og SSB tabell 12118 og 12123

Omfanget av «fattigdom» har kanskje ikke økt hvis vi tar utgangspunkt i en lang tidsperiode. Samtidig har Norge de siste to årene hatt stigende priser og økte renter. Inntektene våre har økt mindre enn prisene og mange har derfor opplevd redusert kjøpekraft. Det «økonomiske sjokket» i 2022 er tallfestet av forskere hos SSB og utgjør titusenvise av kroner (disponibel inntekt), avhengig av hvilken inntektsgruppe man ser på. (Lian, Nygård, Thoresen & Vattø, 2022).

Prisene og rentene fortsatte å øke gjennom 2023 og over i 2024. En slik reduksjon i disponibel inntekt merkes av de fleste og mange har måttet redusere forbruket sitt for å få pengene til å strekke til. For noen går det helt fint å justere forbruket sitt for å ta høyde for økte kostnader, selv om det ikke nødvendigvis er noe gøy å måtte gå ned i levestandard. For andre betyr kostnadsøkningen at den økonomiske situasjonen deres blir vanskelig. Det er rett og slett ikke nok penger til å dekke det man mener er nødvendig. Matutdelingstjenester rapporterer om stor økning i pågang over noe tid (Fløtten, Hansen, Frisell & Thau 2023). En brukerundersøkelse av Frelsesarmeens matutdelingstilbud i Oslo, Drammen og Sarpsborg i november 2022 viste at mer enn en fjerdedel av brukerne hadde oppsøkt matutdeling for første gang det siste året (Fløtten, Hansen & Frisell 2023).

Mye av økningen i lavinntekt skyldes økning i grupper som mottar minstestønader

Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2023) peker på at det meste av økningen i lavinntekt (løpende grense) fra 2004 til 2021 skyldes økt innvandring. Andelen med lavinntekt blant innvandrere har vært ganske stabil, men gruppen har blitt større. Det er særlig blant flyktninger at man ser høy andel med lavinntekt. De første årene etter ankomst lever denne gruppen i stor grad på introduksjonsstønad og sosialhjelp, samtidig som de oftere lever i større husholdninger. Ekspertgruppen påpeker at nivået på disse stønadene gjør at mange med flyktningbakgrunn automatisk kan havne under lavinntektsgrensen (Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2023), s 31-32, 36).

Tabell 15 viser stønadsbeløp etter skatt for enslige minstepensjonister, unge uføre, uføre og deltagere på introduksjonsordningen. Sammenligner man disse beløpene med lavinntektsgrensene ser man at samtlige ytelser unntatt ung ufør vil kvalifisere til «lavinntekt» uansett hvilken 2022-grenseverdi man legger til grunn. Hvis andelen av befolkningen som mottar disse ytelsene øker vil også omfang av lavinntekt øke.

Tabell 15: Satser for minstepensjon, ung ufør og uføretrygd 2022

Trygdetype/stønadstype	Beløp etter skatt 2022 (forutsatt at trygd/stønad er eneste inntekt)
Minstepensjon, enslig	209 500
Ung ufør, enslig	257 252
Minstesats ufør, enslig	226 095
Introduksjonsstønad, enslig over 25 år	219 568

Kilde: Laget med informasjon fra NAV og skatteetaten

Fløtten, Hansen, Frisell & Thau (2023) sin brukerundersøkelse av Frelsesarmeens matutdelingstilbud i Oslo, Drammen og Sarpsborg i november 2022 viste at to tredjedeler av brukerne er født i et annet land enn Norge, og at de fleste (84%) mottok en eller flere ytelser fra NAV. Ni prosent hadde tilknytning til arbeidslivet, men da i form av deltidsarbeid eller at de jobber av og til (Fløtten, Hansen & Frisell 2023).

Fafo gjorde også en større landsdekkende undersøkelse av matutdelingstilbud i Norge mellom april og september 2023. Denne landsdekkende undersøkelsen fant at de fleste mottakerne ikke er i arbeid, at 3 av 4 har ikke-norsk bakgrunn (40 prosent er fra Ukraina) og at halvparten bor alene (14 prosent er enslige forsørgere) (Fløtten, Hansen, Frisell & Thau 2023)

4.2 Hovedtall for Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo

4.2.1 Levekårsundersøkelsen SSB (Viken) og FHUS

Folkehelseundersøkelsen (2021) i tidligere Viken fylke inneholdt et spørsmål om økonomiske vansker. 7,8% av befolkningen i Viken oppga at det var vanskelig/svært vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige. Andelen var høyest i Østfold med 9,3 prosent, fulgt av Buskerud med 8,1 og Akershus med 7,0 prosent.

Tabell 16: Fordeling på spørsmålet "hvor lett eller vanskelig er det for deg/dere å få pengene til å strekke til i det daglige". Tall for Akershus, Østfold og Buskerud, FHUS 2021

Hvor lett eller vanskelig er det for deg/dere å få pengene til å strekke til i det daglige	Akershus	Buskerud	Østfold
Svært vanskelig	2,8%	3,4%	3,8%
Vanskelig	4,2%	4,7%	5,5%
Forholdsvis vanskelig	10,4%	11,2%	12,3%
Forholdsvis lett	27,3%	29,6%	29,9%
Lett	26,1%	25,4%	25,3%
Svært lett	29,2%	25,7%	23,2%

Kilde: FHUS

SSBs levekårsundersøkelse har ikke tall for Akershus, Buskerud og Østfold i undersøkelsene som ble gjort i 2020-2023, men har tall for daværende Viken fylke.

Andelen som svarer at det er vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes er omtrent den samme i FHUS (2021) og Lavekårsundersøkelsen for tidligere Viken fylke (2022).

I SSBs levekårsundersøkelse for Viken oppgir 20,7 prosent at de ikke har mulighet til å klare en uforutsett utgift på 20 000 kroner, og 17,9 prosent har høy boutgiftsbelastning (definert som 25 prosent av husholdningens inntekt etter skatt). 4,1 prosent hadde problemer med å betale boutgiftene sine, mens 2,8 prosent ikke har råd til å holde bolig en passe varm.

8,8 prosent oppga at de ikke hadde råd til en ukes ferie (utenfor hjemmet) i løpet av året, og 5,2 prosent hadde ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter.

Tabell 17 viser også at andelen som rapporterte om ulike typer økonomiske vansker økte fra 2021 til 2022 for de fleste kategorier.

Tabell 17: Andel som rapporterer ulike typer økonomiske vansker i SSBs levekårsundersøkelse i 2021 og 2022, Viken

	2021	2022
Vanskelig/svært vanskelig å få endene til å møtes	6,5%	7,5%
Ikke mulighet til å klare en uforutsett utgift (20 000kr)	20,7%	20,7%
Høy boutgiftsbelastning	16,5%	17,9%
Problemer med å betale boutgifter	3,4%	4,1%
Ikke råd til å holde boligen passe varm	1,3%	2,8%
Ikke råd til å erstatte utslitte klær	4,6%	6,0%
Ikke råd til å erstatte utslitte møbler	8,9%	11,9%
Leier bolig	20,1%	19,4%
Ikke råd til en ukes ferie i året	6,9%	8,8%
Ikke råd til å delta på regelmessige fritidsaktiviteter	4,0%	5,2%

Kilde SSB 13642, 13634, 13638

Det er aleneboende og enslige forsørgere som oftest rapporterer økonomiske vansker (SSB tabell 12125, 12086 og 12076). Økonomiske vansker er også mest utbredt i sentrale strøk (SSB tabell 13635, 13643 og 13639). Innvandrere har oftere økonomiske vansker enn øvrig befolkning, og da særlig innvandrere med opprinnelse utenfor EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (SSB tabell 13654, 13637 og 13641). Arbeidsuføre (og studenter) rapporterer oftere om økonomiske vansker enn yrkesaktive – mens økonomiske vansker er et mindre problem blant pensjonister enn ellers i befolkningen (SSB tabell 13644, 13636 og 13640)

4.2.2 Lavinntekt i befolkningen

Tabell 18 og 19 viser at hvor stor andel av befolkningen som lever med lavinntekt ikke er ett tall. Andelen man får er veldig avhengig av hvilken median man legger til grunn og om man velger årlig eller vedvarende (3 år). Ingen av tallene er riktigere enn andre – de måler bare litt ulike ting.

Bruker man nasjonal median får Østfold høyere andel med lavinntekt enn Akershus og Buskerud. Årsaken ligger i at Østfold har et lavere inntektsnivå enn de andre to fylkene. Av samme grunn synker andelen med lavinntekt i Østfold når man bytter til kommunal median. Da er andelen i Østfold lik Buskerud for årlig lavinntekt – og kun noe høyere enn Buskerud for vedvarende lavinntekt.

Når man bruker nasjonal median, har Akershus lavest andel av fylkene. Bytter man til kommunal median har Akershus fortsatt lavest andel blant barn, men ikke i hele befolkningen sett under ett.

Tabell 18: Andel med årlig lavinntekt 2022

Gruppe	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Årlig lavinntekt, kommunal median, hele befolkningen, ekskl. Studenter	11%	10%	10%	16%
Årlig lavinntekt, nasjonal median, hele befolkningen, ekskl. Studenter	9%	11%	13%	14%
Årlig lavinntekt, kommunal median, barn 0-17 år,	12%	13%	13%	18%
Årlig lavinntekt, nasjonal median, barn 0-17 år	10%	14%	17%	16%

Kilde: microdata.no

Tabell 19: Andel med vedvarende lavinntekt 2020-2022

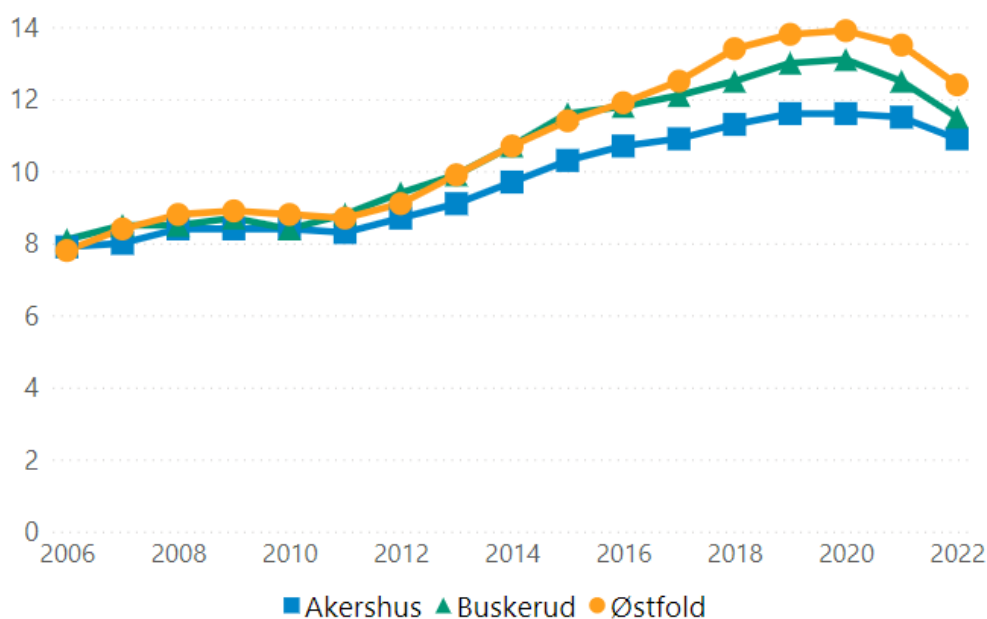
Gruppe	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Vedvarende lavinntekt, kommunal median, hele befolkningen, ekskl. Studenter	10,9%	9,5%	9,1%	14,9%
Vedvarende lavinntekt, nasjonal median, hele befolkningen, ekskl. Studenter	7,9%	10,1%	11,9%	13,5%
Vedvarende lavinntekt, kommunal median, barn 0-17 år	9,5%	11,5%	12,4%	17,1%
Vedvarende lavinntekt, nasjonal median, barn 0-17 år	8,6%	12,1%	15,6%	15,6%

Kilde: kommunehelsa

Utvikling i lavinntekt

Figur 6 viser utvikling i vedvarende lavinntekt blant barn etter kommunal median i Akershus, Buskerud og Østfold fra 2006-2022. Fylkene hadde om lag samme andel i 2006 og den endret seg lite frem mot 2011. Fra 2011 økte andelen frem mot 2020, Den har økt mer i Buskerud og Østfold enn i Akershus, og fra 2016 har Østfold hatt en større vekst enn Buskerud. Fra 2020 har andelen sunket igjen i alle tre fylker, men minst i Akershus.

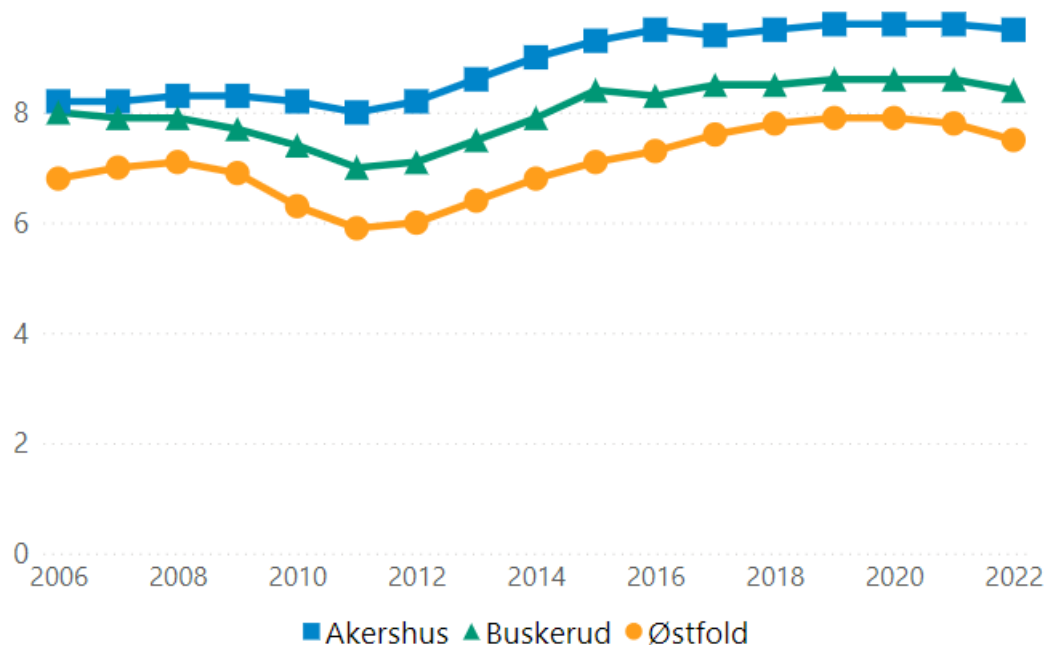
Figur 6: Andel barn 0-17 år med vedvarende lavinntekt etter kommunal median. 2006-2022

Kilde kommunehelsa

Ser man på vedvarende lavinntekt blant personer som er 25 år og eldre er mønsteret annerledes (figur 7). Akershus har hatt høyest andel i hele perioden. Andelen gikk ned i Østfold og Buskerud fra 2006 til 2011, men var stabil i Akershus. Fra 2011 økte andelen med lavinntekt for alle tre fylker, men på ingen måte like raskt som vi så for barn.

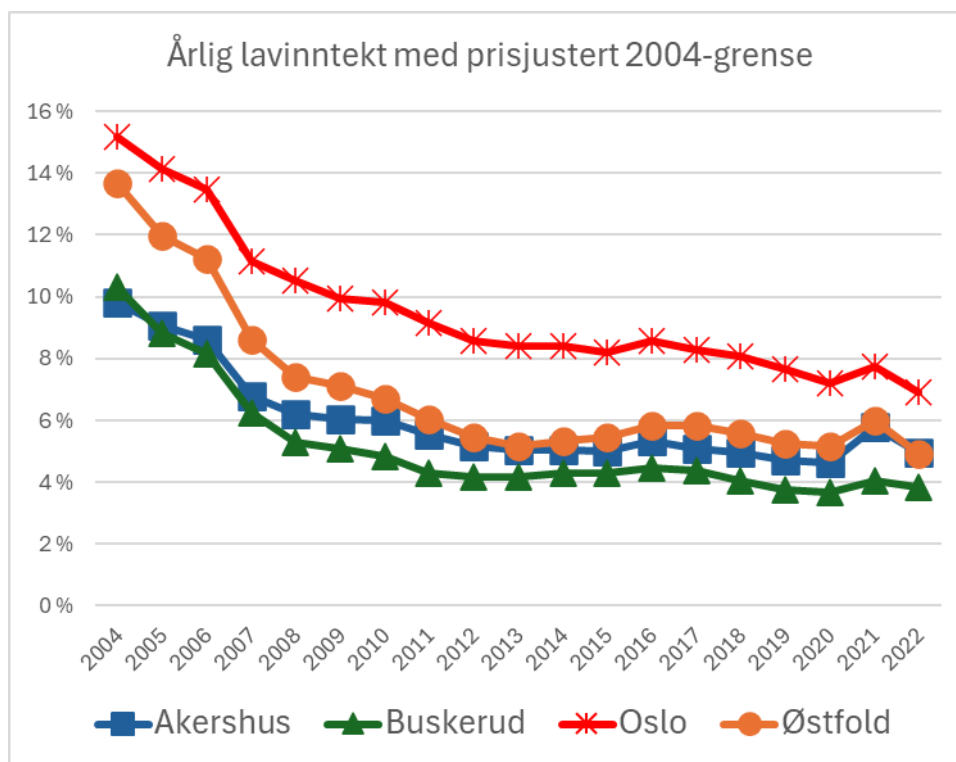
Figur 7: Andel av befolkningen 25 år og eldre med vedvarende lavinntekt 2006-2022

Kilde: kommunehelsa

Figur 8 viser omfang av årlig lavinntekt og utvikling fra 2004 til 2022 hvis vi legger prisjustert 2004-grense til grunn i stedet for den løpende årlige grenseverdien. For alle tre fylker gir et slikt lavinntektsmål et kraftig fall i lavinntekt fra 2004 til 2011. Fra 2011 er andelen ganske stabil i alle tre fylker. Dette, sammen med annen lavinntektsstatistikk, indikerer at majoritet med lavinntekt i 2022 har bedre kjøpekraft enn lavinntektsgruppen hadde i 2004. Samtidig bør man være oppmerksomme på at en slik prisjustering bruker KPI-JA som tar utgangspunkt i et gjennomsnittlig forbruksmønster og derfor kan være irrelevant for lavinntektsfamiliers forbruksmønster.

Figur 8: Årlig lavinntekt (alle aldre) med prisjustert 2004-grense, 2004-2022

Kilde Microdata

Lavinntekt og landbakgrunn

Tabell 20 viser andel med lavinntekt per forbruksenhet med kommunal grenseverdi for 2022 i Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo etter verdensdel. Tabellen viser at omfanget av lavinntekt etter landbakgrunn varierer en del mellom fylkene.

Tabellen viser at personer med landbakgrunn fra Afrika har den høyeste andelen med lavinntekt i alle tre fylker. Andelen er høyest i Oslo (41%), fulgt av Østfold (36%). Når det gjelder personer fra Europa utenom EU/EØS finner vi den høyeste andelen i Buskerud (24%) fulgt av Akershus (22%). I Buskerud er dette gruppen med nest høyest andel med lavinntekt.

Blant personer med bakgrunn fra Asia unntatt Tyrkia har Oslo høyest andel med lavinntekt (27%) tett fulgt av Østfold (26%).

Tabell 20: Årlig lavinntekt etter landbakgrunn (verdensdel) 2022, Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo

Landbakgrunn	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Norge	7%	7%	6%	9%
EU/EØS	14%	13%	11%	16%
Europa utenom EU/EØS	22%	24%	21%	21%
Nord-Amerika	10%	10%	10%	11%
Sør- og Mellom-Amerika	16%	15%	13%	21%
Afrika	33%	33%	36%	41%
Asia med Tyrkia	22%	22%	26%	27%
Totalt	11%	10%	10%	16%

Kilde: Microdata.no

Husholdningstyper

Andelen med lavinntekt er høyest blant enslige forsørgere og aleneboende. Felles for disse husholdningene er at de kun består av en voksen. Andelen med lavinntekt er mye lavere i husholdninger med mer enn en voksen.

Akershus har generelt den høyeste andelen med årlig lavinntekt blant de tre tidligere Viken-fylkene.

Tabell 21: Årlig lavinntekt etter detaljert husholdningstype 2022, Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo

	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Aleneboende under 30 år	35%	27%	26%	31%
Aleneboende 30-44 år	24%	18%	17%	20%
Aleneboende 45-66 år	21%	17%	16%	24%
Aleneboende 67 år og eldre	28%	24%	19%	26%
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	48%	43%	42%	52%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	28%	24%	23%	34%
Enslig forsørger med voksne barn (18 år og eldre)	13%	8%	10%	18%
Par uten barn	4%	3%	3%	7%
Par med små barn (0-5 år)	10%	10%	10%	13%
Par med store barn (6-17 år)	6%	6%	11%	6%
Par med voksne barn (18 år og eldre)	3%	2%	3%	6%

Kilde: Microdata.no

4.2.3 Gjeld

Tabell 22 viser andel av befolkningen som tilhører en husholdning med mer enn 3 ganger inntekt i gjeld i 2022. Generelt er andelen høyest blant barn og aldersgruppen 18-44 år. Buskerud og Østfold er ganske like på dette området, mens gjeldsbelastningen er høyere i Akershus. Akershus har høyest andel blant barn, mens det er Oslo som ligger høyest for de andre aldersgruppene.

Tabell 22: Andel som tilhører en husholdning med mer enn 3 ganger inntekt i gjeld, 2022

	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Alle aldre	25,7%	19,5%	19,4%	27,0%
0-17 år	36,7%	28,3%	27,5%	34,2%
18-44 år	31,4%	25,2%	25,5%	31,6%
45-64 år	19,5%	14,8%	14,9%	20,6%
65 år og eldre	9,8%	7,2%	7,8%	11,6%

Kilde: KommuneHelsen

Høy gjeldsbelastning og rentepåkninger går utover folks økonomiske hverdag. Befolkningen i Akershus er sånn sett mer utsatt enn befolkningen i de andre fylkene.

Tabell 23 viser renteutgifter som andel av husholdningens samlede inntekt i Viken. Tall for Akershus, Buskerud og Østfold vil bli tilgjengelig i denne tabellen i senere publiseringer.

Tabellen viser at det er en renteutgift mellom 0 og 5% som er vanligst (43,1% av husholdningene i 2022). En liten andel av befolkningen har renteutgifter som utgjør over 15 prosent av samlet inntekt (4,4% i 2022), men andelen økte siste år (1,9% i 2021).

Tabell 23: Renteutgift som andel av husholdningens samlede inntekt (før skatt), Viken 2022

	2020	2021	2022
Uten renteutgift	16,6%	17,0%	17,2%
Renteutgift mellom 0 og 5 prosent av samlet inntekt	45,6%	53,1%	43,1%
Renteutgift mellom 5 og 10 prosent av samlet inntekt	25,6%	22,2%	26,7%
Renteutgift mellom 10 og 15 prosent av samlet inntekt	7,5%	4,7%	8,9%
Renteutgift mellom 15 og 20 prosent av samlet inntekt	2,3%	1,4%	2,2%
Renteutgift mellom 20 og 30 prosent av samlet inntekt	1,4%	0,8%	1,1%
Renteutgift mellom 30 og 40 prosent av samlet inntekt	0,4%	0,2%	0,3%
Renteutgift 40 prosent og mer av samlet inntekt	0,7%	0,5%	0,6%

Kilde: SSB tabell 08728

Tall for 2022 er de nyeste tilgjengelige tallene. Når tallene for 2023 kommer i desember 2024 vil de sannsynligvis vise at flere har renteutgifter som utgjør en høy andel av samlet inntekt.

4.2.4 Ulikhetsmål

Desilfordeling

Desilfordeling innebærer å dele befolkningen i ti like store deler. Tabell 24 viser beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste (P10), de 20 prosent fattigste (P20), medianen (P50), de 20 prosent rikeste (P80) og ti prosent rikeste (P90). Tabellen viser også noen forholdstall som forteller om avstanden mellom ulike desiler. Jo lavere tall jo mindre ulikhet.

Tabell 24 viser at Akershus har høyest inntekt og høyest ulikhet. Østfold har litt lavere inntekt og lavere ulikhet enn Buskerud, men for de laveste desilene er de ganske like.

Tabell 24: desilbaserte ulikhetsmål 2022

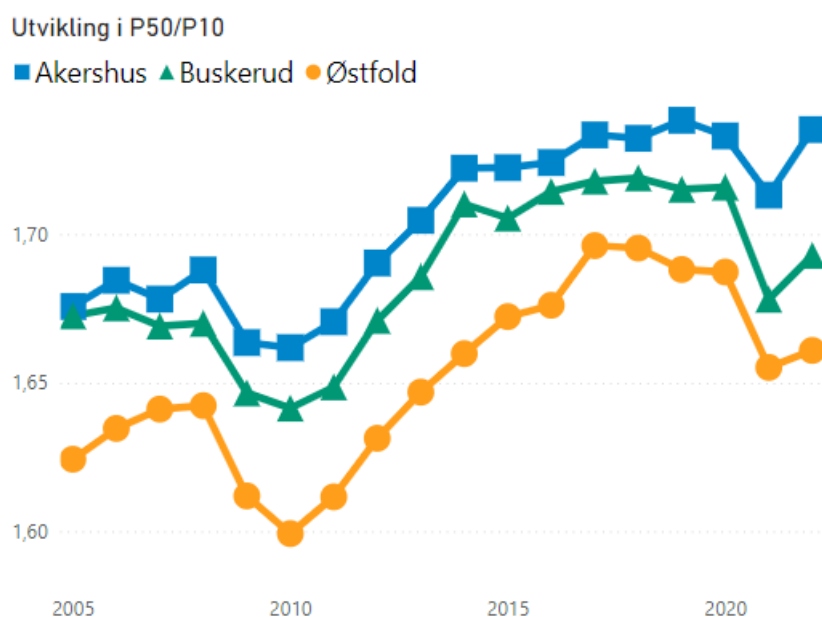
	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
P10	274 987	259 217	252 000	240 448
P20	342 369	314 794	302 836	306 968
P50 (median)	477 176	438 834	418 555	471 326
P80	665 385	594 777	562 827	674 501
P90	794 603	707 813	668 463	826 779
P90/P10	2,89	2,73	2,65	3,44
P80/P20	1,91	1,89	1,86	2,2
P50/P10	1,74	1,69	1,66	1,96

Kilde: microdata.no

Utvikling i P50/P10 2005-2022

Figur 9 viser utvikling i forholdstallet P50/P10 fra 2005 til 2022. Figuren viser at P50/P10 økte fra 2010 – i denne perioden økte medianinntekten mer enn beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste. De siste årene har P50/P10 sunket, mens det igjen var en økning i 2022.

Figur 9: Utvikling i P50/P10 2005-2022

Kilde: Microdata

Utvikling i beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste 2012-2022 (P10)

Tabell 25 viser i beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste fra 2012 til 2022 (P10). Prisveksten i perioden var 33,6% (KPI-JA). En vekst under dette forteller at beløpet har økt mindre enn den generelle prisveksten i perioden. Tabellen viser at P10 har økt mindre enn prisene for enslige forsørgere i alle fylker. Det er enslige med små barn som har hatt lavest vekst i P10, og da særlig i Akershus hvor dette grensebeløpet kun har økt ed 7,41%. Par med små barn har hatt høyest vekst i grensebeløpet P10 i Buskerud og Østfold (og Oslo), mens det er par uten barn som har høyest vekst i Akershus. Det overordnede bildet er at Østfold og Buskerud har hatt sterkere vekst i P10 enn Akershus. Dette peker i retning av at de «fattigste» i Buskerud og Østfold har hatt en bedre kjøpekraftsutvikling enn i Akershus for de fleste husholdningstyper.

Tabell 25: Utvikling i grensebeløpet P10 2012-2022

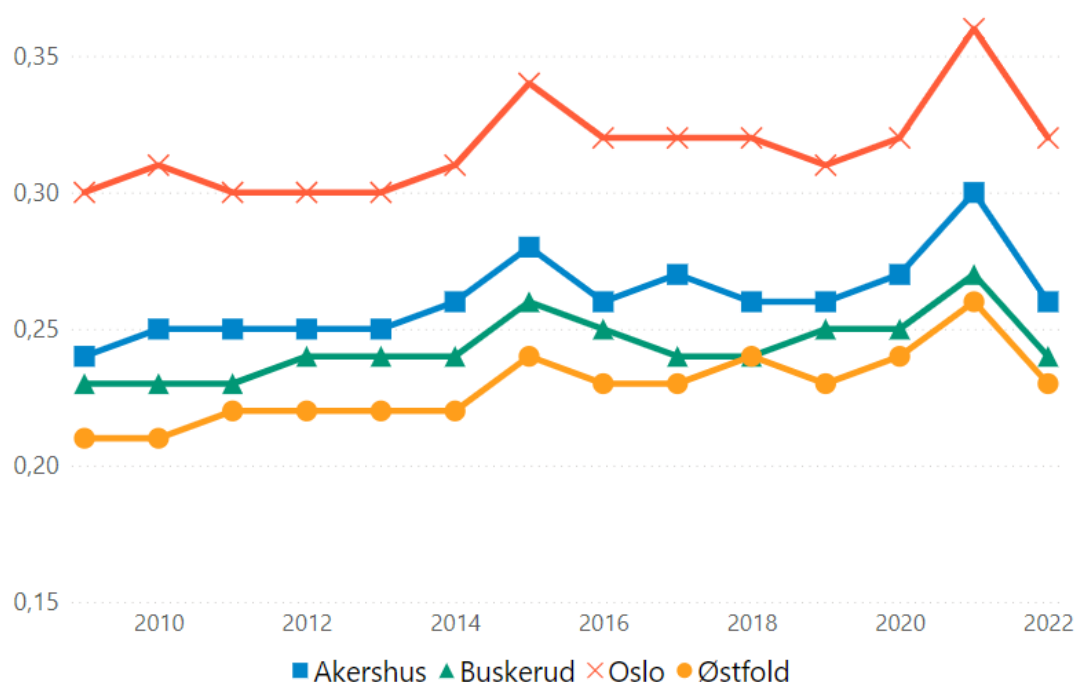
	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	7,41%	18,78%	19,47%	26,72%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	23,96%	27,92%	29,01%	31,88%
Aleneboende	34,49%	37,06%	36,53%	30,40%
Par med små barn (0-5 år)	33,18%	42,17%	42,52%	55,24%
Par med store barn (6-17 år)	35,38%	38,51%	33,85%	46,89%
Par uten barn	37,03%	39,43%	38,83%	30,91%

Kilde: Microdata

Gini

Det er generelt lite bevegelse i Gini-koeffisienten fra år til år, men grafen under viser en svak økende tendens i alle tre fylker. Gini summerer «all ulikhet» og er derfor påvirket av ekstreme verdier. I 2015 ble det varslet skatteøkning på utbytte i 2016 noe som kan forklare «hoppet» i Gini i 2015. Også i 2021 ser man en midlertidig økning i Gini. Slike enkeltår bør ikke tillegges for stor vekt i denne sammenhengen.

Figur 10: Utvikling i Gini-koeffisient 2009-2022

Kilde: KommuneHelsa

4.2.5 Eierforhold bolig

Flertallet av de med lavinntekt leier bolig, Langøren, Barstad, Eika og Wiik (2024) viser at 42,5 prosent av barn i husholdninger som leier bolig slår ut på alle tre primære fattigdomsmål foreslått i denne rapporten (Langøren, Barstad, Eika og Wiik (2024) s 161). Tabell 26 viser at andelen som leier bolig er lavest i Akershus (15 prosent), fulgt av Østfold (18 prosent) og Buskerud (19%).

Tabell 26: Andel som eier/leier bolig 2023

	Akershus	Buskerud	Østfold	Oslo
Selveier	77%	71%	72%	42%
Andels-/aksjeeier	7%	10%	11%	31%
Leier	15%	19%	18%	26%

Kilde: SSB tabell 11038

Tabell 27 viser tall for tidligere Viken fylke (tall for ny regionstruktur er ikke tilgjengelig per nå). Andelen som leier bolig, er nesten tre ganger høyere blant innvandrere enn i øvrig befolkningen.

Tabell 27: Andel som eier/leier bolig 2023, etter landbakgrunn, Viken

	Selveier	Andels-/aksjeeier	Leier
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	53%	10%	37%
Innvandrere fra EU/EØS etc.	58%	6%	36%
Øvrig befolkning	79%	9%	12%

Kilde: SSB tabell 11036

4.3 Flere detaljer for fylkene

Ytterligere detaljer finner dere i disse digitale statistikkrapportene (lenker)

[Lavinntekt, gjeld og inntektsulikhet fra offentlige kilder](#)

[Lavinntekt, desilfordelinger og ulikhetsmål fra microdata.no](#)

4.3.1 Akershus

Lavinntekt

Tabell 28 viser årlig lavinntekt for et utvalg husholdningstyper etter landgruppe i Akershus. For personer med bakgrunn fra Norge er lavinntekt omtrent like vanlig blant aleneboende som blant enslige forsørgere. Blant personer med bakgrunn fra andre land er omfanget av lavinntekt lavere blant aleneboende enn enslige forsørgere. Likevel er det også her aleneboende og enslige forsørgere som utpeker seg som husholdningstyper med høy forekomst av lavinntekt for alle landgrupper.

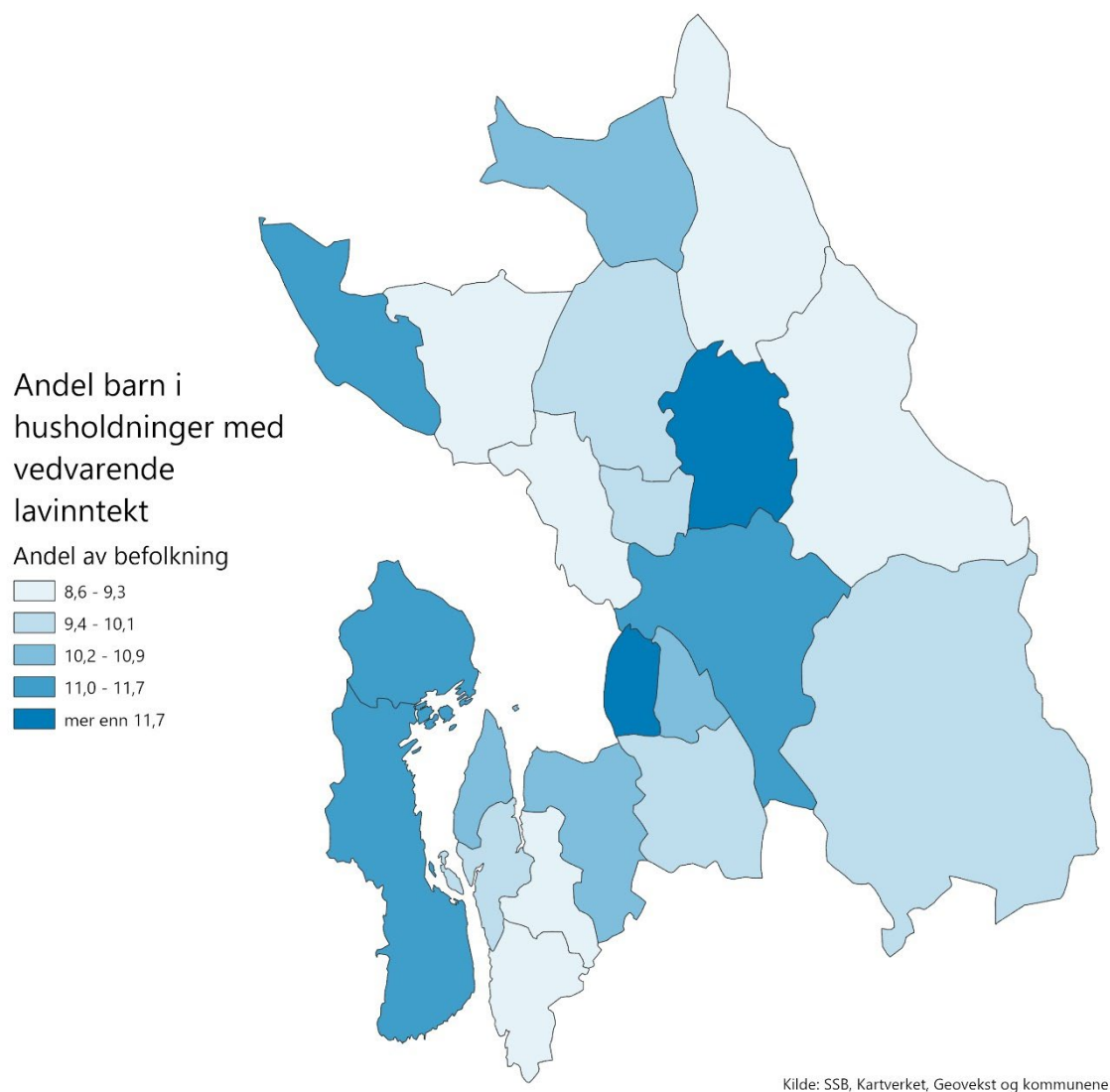
Tabell 28: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Akershus 2022

Husholdningstype Akershus	Norge	EU/EØS, Storbritannia, Sveits, Australia, New Zealand, USA, Canada	Afrika, Asia, Oseania unntatt Australia og New Zealand, Sør og Mellom-Amerika
Aleneboende	22%	27%	40%
Par uten barn	2%	8%	16%
Par med barn	2%	8%	19%
Par med voksne barn	2%	5%	9%
Enslige forsørgere med barn	21%	34%	50%
Enslige forsørgere med voksne barn	10%	16%	22%

Kilde: Microdata.no

Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2023) peker på at en forklaring på høyere omfang av lavinntekt blant innvandrere enn øvrig befolkning er at disse husholdningene har flere barn.

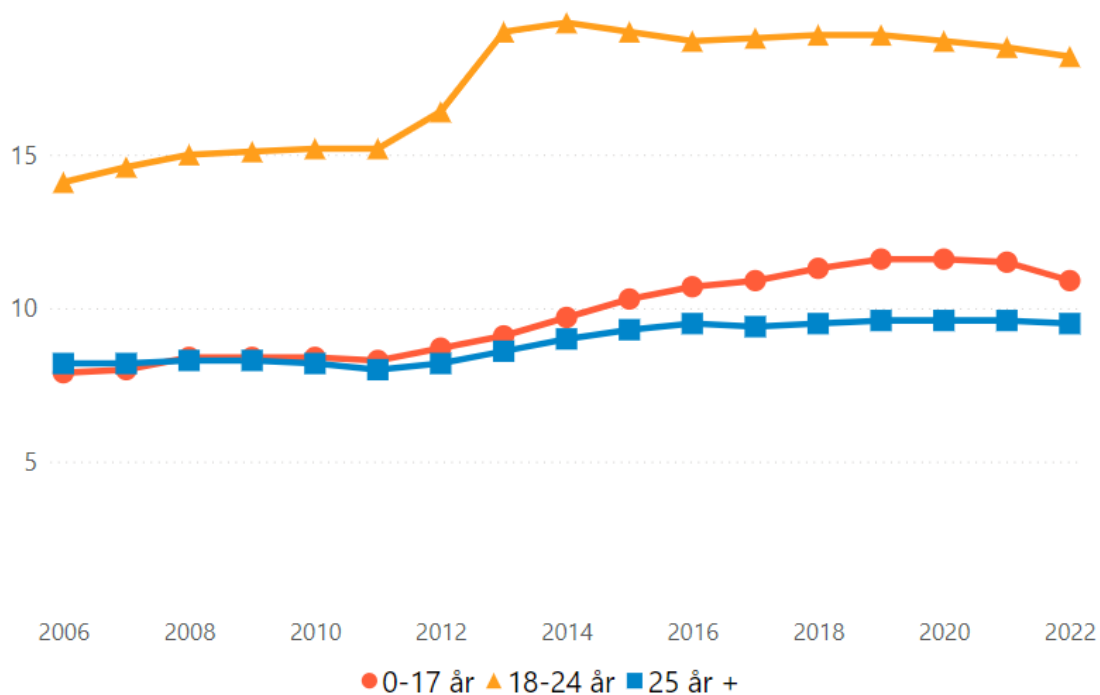
Kart 1: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median), Akershus, 2019-2022

Datakilde: KommuneHelsa

Kartet viser andel barn som bor i husholdninger med lavinntekt (kommunal median) i kommunene. I Østfold er andelen høyest i Ullensaker (13,3%) Lørenskog (12,3%) og Lillestrøm (11,7%) mens andelen er lavest i Nes (8,6%), Nittedal (8,7%) og Ås (8,8%). Akershus har noen få kommuner som er folketallsmessig små. Disse kommunene er sårbare for tilfeldige utslag og tall for små kommuner må alltid tolkes med varsomhet.

Figur 11: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Akershus (kommunal median), etter aldersgruppe

Kilde: kommunehelsa

Figur 11 viser andel i befolkningen med vedvarende lavinntekt (kommunal median) etter aldersgrupper i Akershus fra 2006 til 2022. Andelen med lavinntekt blant barn i Akershus har hatt en jevn vekst fra 2009-2011 til 2018-2020 (fra 8,3 prosent til 11,6 prosent). I de to siste periodene har andelen gått noe ned (10,9 prosent i 2020-2022). Blant voksne (over 25 år) var det en liten vekst i perioden frem til 2014-2016 og andelen har siden ligget mellom 9,6 og 9,5 prosent.

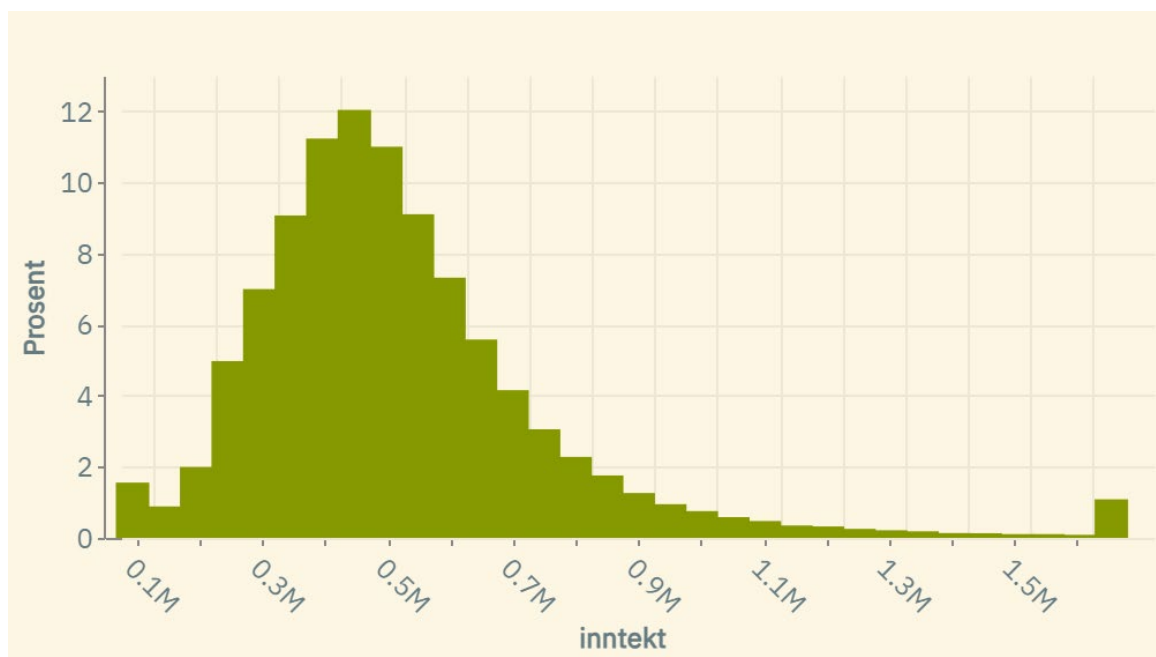
Blant unge mellom 18 og 24 år viser tallene fra kommunehelsa en voldsom vekst fra 2009-2011 til 2012-2014 (fra 15,2 til 19,3 prosent). I perioden etter dette har andelen vært svakt synkende (18,2 prosent i 2020-2022).

.

Ulikhet

Figur 12 viser inntektsfordeling etter inntektsintervaller. Fordelingen har en ganske spiss «topp». Denne «toppen» forteller oss at ca. 35 prosent av befolkningen tjener mellom 400 000 og 550 000 kroner etter skatt, målt per forbruksenhet. Ca. 12 % av befolkningen har mellom 250 000 og 350 000 og ca. 5% av befolkningen har under 250 000. Lavinntektsgrensen ved bruk av nasjonal median for Akershus er 267 600 kr og ved kommunal median fra 247 200 til 324 000 kroner (se tabell 2). Denne informasjonen forteller oss at mange lavinntektsfamilier ligger ganske nærme lavinntektsgrensen.

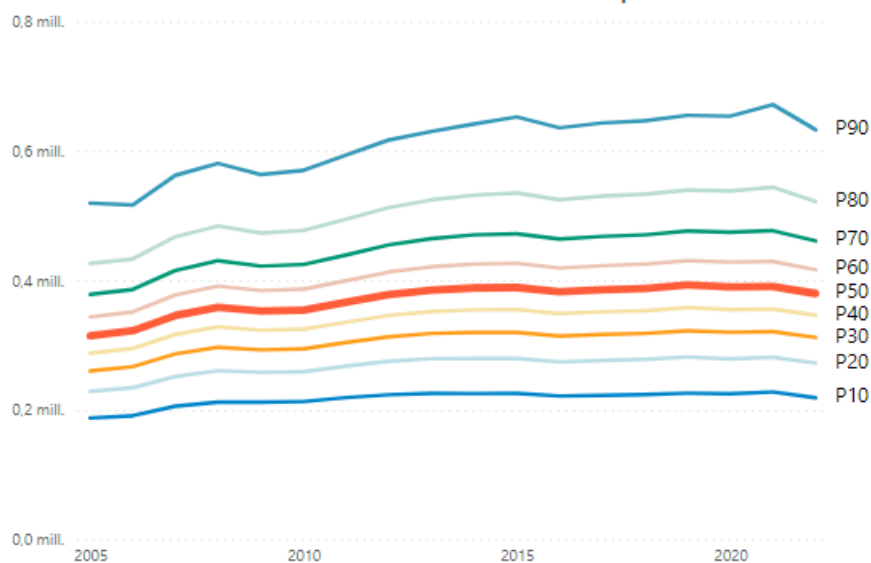
Figur 12: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Akershus 2022

Kilde: microdata.no

Figur 13: Desilfordelt deflatert (KPI-JA) inntekt etter skatt per forbruksenhet, Akershus 2005-2022

Deflatert (KPI-JA) desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet

Kilde: microdata.no og SSB 05335

Figur 13 viser desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet fra 2005 til 2022 når man tar hensyn til den generelle prisveksten i perioden. Figuren viser at ulikheten har økt i perioden (avstanden mellom linjene blir større over tid). Alle desiler øker i perioden frem til 2021, men de høyeste desilene øker mest. Siden dette er prisjusterte tall innebærer det at inntekten har økt mer enn prisstigningen (KPI-JA) i alle desiler fram til 2021. Fra 2021 var det en nedgang i alle desiler.

Tabell 29 viser grensebeløpene for P10, P50 (median) og P90 hvor verdien for P50 for aleneboende er satt lik hundre. P10 kan forstås som «den rikeste av de ti prosent fattigste» mens P90 kan oversettes til «den fattigste av de ti prosent rikeste».

Tabellen forteller at beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste (P10) blant par uten barn er nesten like stort som medianen for aleneboende (indekstall 96). Den «rikeste» blant de ti prosent fattigste i gruppen «par uten barn» har altså omtrent like god økonomi som medianen blant aleneboende. P10 for enslige forsørgere er om lag halvparten av medianen for aleneboende (indeks 46).

Det viktigste funnet i tabellen i denne sammenhengen er at enslige forsørgere med små barn og de som bor alene har omtrent samme inntekt etter skatt per forbruksenhet. Man snakker mye om barn (og enslige forsørgere) og «fattigdom», men problemstillingen synes å være like omfattende blant aleneboende. Par med barn har gjennomgående bedre økonomi enn aleneboende (målt på denne måten).

Tabell 29: Grensebeløp P10, P50 og P90 i Akershus (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	46	81	126
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	62	97	156
Aleneboende	63	100	168
Par med små barn (0-5 år)	81	131	199
Par med store barn (6-17 år)	92	143	228
Par uten barn	96	146	254

Kilde: Microdata

Tabell 30 viser utvikling i grensebeløpene for P10, P50 og P90 i Akershus fra 2012 til 2022. Prisveksten i perioden (KPI-JA) var 33,6 prosent. Tidligere har vi sett at i Akershus har alle desiler økt mer enn prisveksten. Ser man på ulike husholdningstyper blir bildet annerledes.

Grensebeløpene for enslige forsørgere har økt klart mindre enn den generelle prisveksten. Utviklingen i beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste enslige forsørgere med små barn har kun økt med 7,41 prosent. Tallene tyder på at de fattigste blant enslige forsørgere har en tøffere økonomi i 2022 enn i 2012.

For andre husholdningstyper har grensebeløpene økt omtrent like mye som den generelle prisveksten. Unntaket er beløpet som skiller ut de ti prosent rikeste blant par uten barn hvor grensebeløpet (P90) har økt med hele 46 prosent.

Bildet er ikke helt entydig, men det er en klar tendens til at P90 øker mer enn P50 (og til dels mer enn P10). Beløpet knyttet til P90 er høyere enn P10 og P50 så selv der veksten har vært omtrent lik har P90 økt mer enn de andre i kroner og øre.

Tabell 30: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Akershus

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	7,41%	18,71%	20,95%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	23,96%	26,77%	27,12%
Aleneboende	34,48%	31,38%	31,82%
Par med små barn (0-5 år)	33,18%	36,00%	36,18%
Par med store barn (6-17 år)	35,38%	36,95%	35,20%
Par uten barn	37,03%	37,76%	45,98%

Kilde: Microdata

Eierforhold bolig

15 prosent av befolkningen i Akershus bor i leid bolig.

Tabell 31 viser at kun 94 prosent av sosialhjelpsmottakerne i Akershus bor i leid bolig (kommunal eller privat).

Tabell 31: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og privat leid bolig blant sosialhjelpsklienter i Akershus 2022

Andel blant sosialhjelpsmottakere	
Bor i eid bolig	6%
Bor i leid kommunal bolig	22%
Bor i leid privat bolig	72%

Kilde: microdata.no

Oppsummert

Akershus er et fylke med høye inntekter – og høy ulikhet. Dette gjør at omfanget av lavinntekt i fylket er veldig følsomt for valg av median. Nasjonal median gir lavt omfang av lavinntekt, og kommunal median gir mye høyere andel. Samtidig er bokostnadene høye i fylket, noe som taler for at bruk av kommunal median kan gi et riktigere bilde.

Ved bruk av kommunal median har Akershus fortsatt lavest andel med lavinntekt blant barn av de fylkene vi ser på i dette notatet, men lavinntektsandelen i befolkningen totalt blir større enn i Østfold og Buskerud. Ved bruk av nasjonal median har fylket lavest andel med lavinntekt i alle grupper.

Det er færre som svarer at de har problemer med å få inntekten til å strekke til å Akershus enn i Østfold og Buskerud. Samtidig er det en høyere andel av befolkningen i Akershus som har høy gjeldsbelastning. Med økende renter kan det derfor hende dette bildet har endret seg siden 2022.

Andre funn:

- Andelen med lavinntekt i befolkningen i Akershus varierer mellom 7,9 og 11 prosent, avhengig av hvilken definisjon man bruker på lavinntekt. For barn varierer andelen mellom 8,6 og 12 prosent.
- Aleneboende og enslige forsørgere er husholdningstypene med størst omfang av lavinntekt i fylket.
- Andelen med vedvarende lavinntekt fra 2005 til 2022 var stabil for befolkningen over 25 år, Også for aldersgruppen 18 til 24 år har nivået vært stabilt (og høyt) i perioden, unntatt et par år med sterk vekst fra 2010. Andelen blant barn har hatt en svak vekst fra 2010.
- Det har vært en generell økning i kjøpekraft i befolkningen fra 2005 til 2022, også for de med lavere inntekter. Mer detaljerte tall viser imidlertid at enslige forsørgere og aleneboende er grupper som ser ut til å ha det tøffere økonomisk i dag enn i 2012-.
- Avstanden mellom medianinntekten og beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste har økt i perioden, noe som forklarer (deler av) økningen i lavinntekt.
- 15 prosent av befolkningen i Akershus bor i leid bolig. Blant sosialhjelpsmottakere er andelen 94 prosent (22 prosent av sosialhjelpsmottakerne bor i kommunal bolig).

4.3.2 Buskerud

I Folkehelseundersøkelsen svarte 3,4 prosent av befolkningen i fylket at det var svært vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige. 4,7 prosent oppga at det var vanskelig, mens 11,2 prosent svarte forholdsvis vanskelig. Undersøkelsen ble gjennomført i 2021 og siden da har rentene økt, og inflasjonen har vært høy. Inntektsøkningen i perioden har vært beskjeden. Det er derfor grunn til å tro at flere har vanskelig for å få pengene til å strekke til i det daglige nå enn når undersøkelsen ble gjennomført.

Lavinntekt

Tabell 32 viser årlig lavinntekt for et utvalg husholdningstyper etter landgruppe i Buskerud. For personer med bakgrunn fra Norge er lavinntekt omtrent like vanlig blant aleneboende som blant enslige forsørgere. Blant personer med bakgrunn fra andre land, og da særlig Afrika etc., er omfanget av lavinntekt lavere blant aleneboende enn enslige forsørgere. Likevel er det også her aleneboende og enslige forsørgere som utpeker seg som husholdningstyper med høy forekomst av lavinntekt for alle landgrupper.

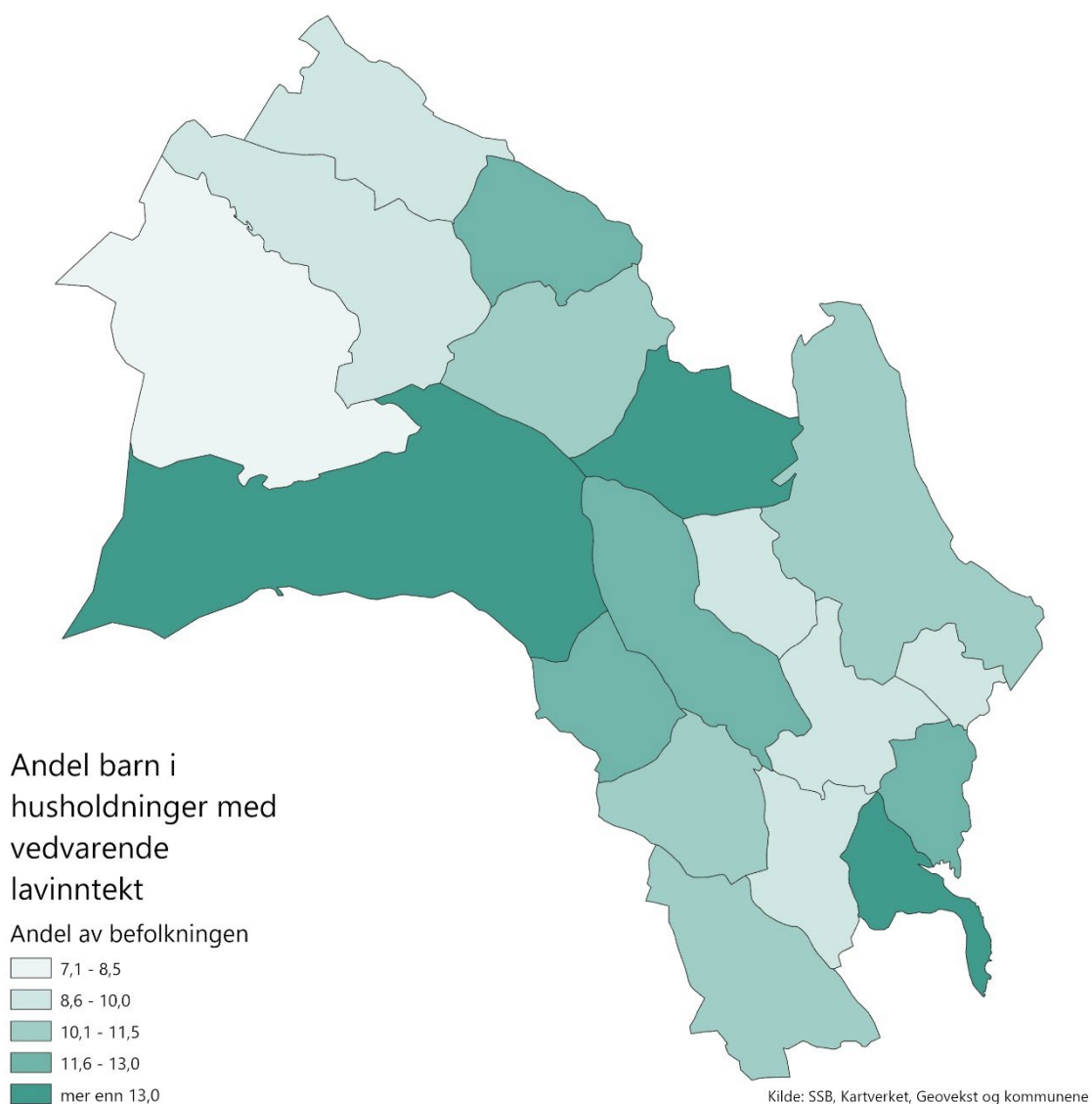
Tabell 32: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Buskerud 2022

Husholdningstype Buskerud	Norge	EU/EØS, Storbritannia, Sveits, Australia, New Zealand, USA, Canada	Afrika, Asia, Oseania unntatt Australia og New Zealand, Sør og Mellom-Amerika
Aleneboende	18%	23%	38%
Par uten barn	2%	8%	16%
Par med barn	2%	9%	20%
Par med voksne barn	1%	3%	8%
Enslige forsørgere med barn	18%	26%	47%
Enslige forsørgere med voksne barn	6%	12%	15%

Kilde: Microdata.no

Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2023) peker på at en forklaring på høyere omfang av lavinntekt blant innvandrere enn øvrig befolkning er at disse husholdningene har flere barn.

Kart 2: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median), Buskerud, 2019-2022

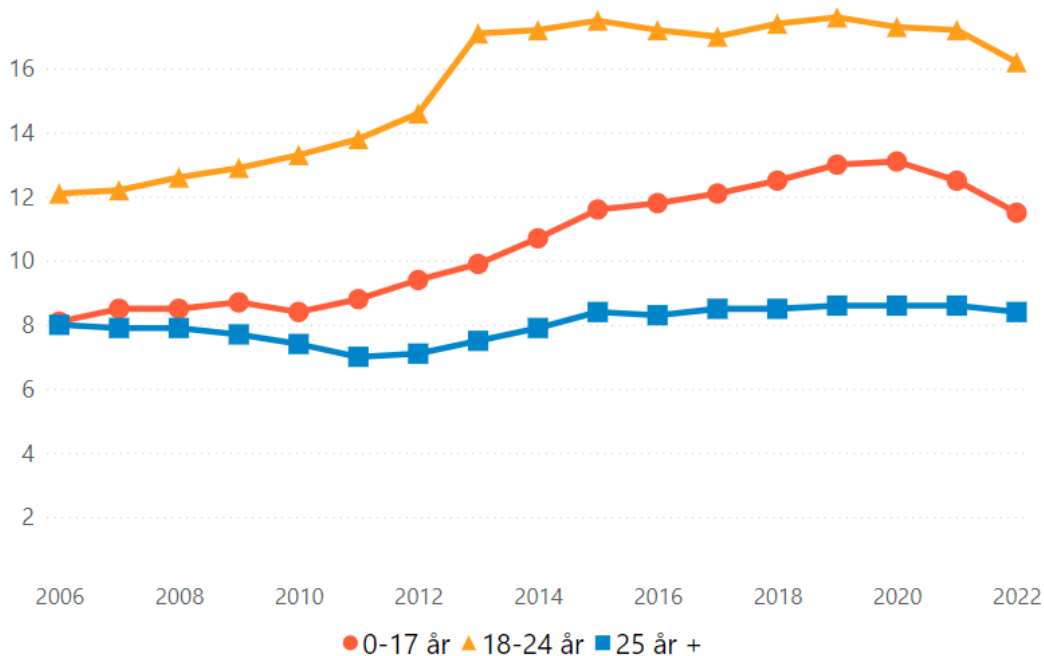

Datakilde: KommuneHelsa

Kartet viser andel barn som bor i husholdninger med lavinntekt (kommunal median) i kommunene. I Buskerud er andelen høyest i Flå (15,4%) Nore og Uvdal (14,9%) og Drammen (13,1%) mens andelen er lavest i Hol (7,1%), Hemsedal (8,7%) og Øvre Eiker (9%). Buskerud har flere kommuner som er folketallsmessig små. Disse kommunene er sårbare for tilfeldige utslag og tall for små kommuner må alltid tolkes med varsomhet.

Figur 14 viser andel i befolkningen med lavinntekt (kommunal median) etter aldersgrupper i Buskerud fra 2006 til 2022. Andelen med lavinntekt blant barn i Buskerud har økt fra 8,1 prosent i 2006 til 11,5 prosent i 2022. Høyest andel var i 2020 med 13,1 prosent. Det har også vært en økning i aldersgruppen 18 til 24 år, fra 12,1 til 16,2 prosent. I 2019 var andelen oppe i 17,9 prosent. For befolkningen over 25 år har andelen vært mer stabil.

Figur 14: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Buskerud (kommunal median), etter aldersgruppe

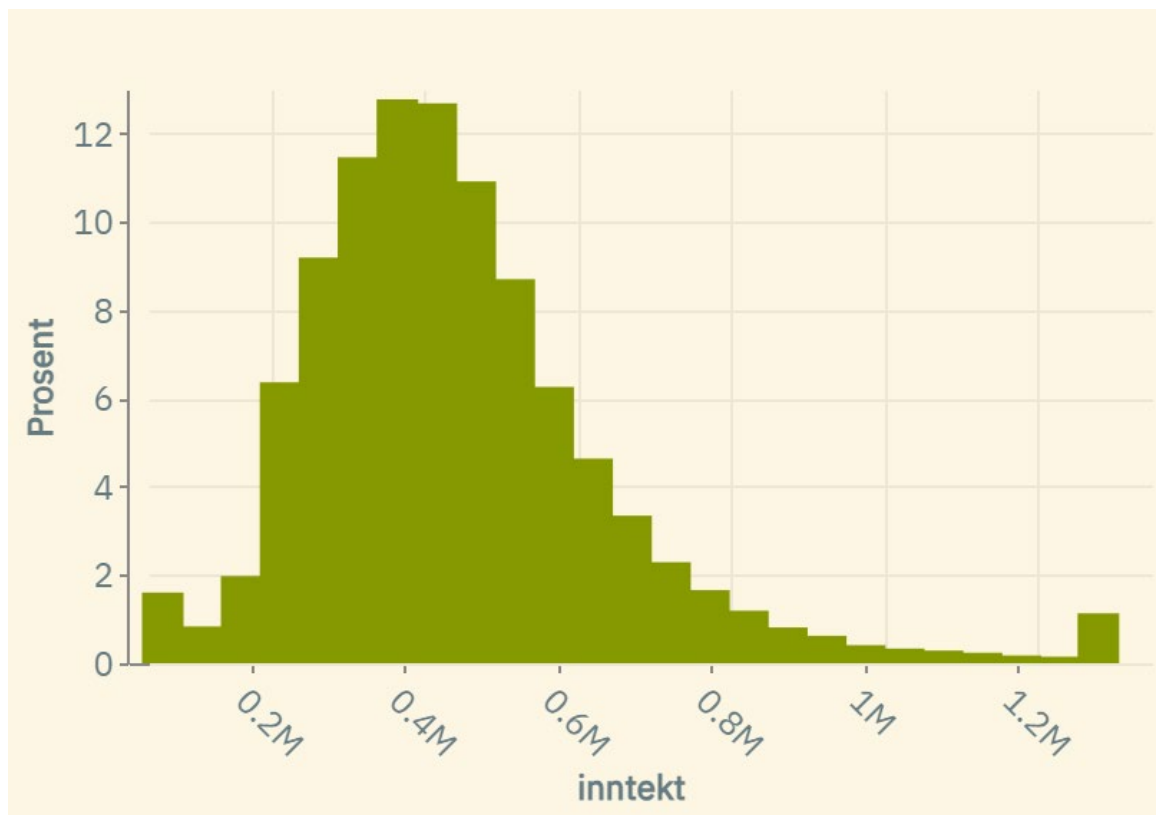

Kilde: Kommunehelsen

Ulikhet

Figur 15 viser inntektsfordeling etter inntektsintervaller. Majoriteten av befolkningen har en inntekt etter skatt per forbruksenhet mellom 300 000 og 550 000. Ca. 6 % av befolkningen har mellom 250 000 og 300 000, 9% prosent har mellom 300 og 350 000 kr og ca. 5% av befolkningen har under 200 000. Lavinntektsgrensen ved bruk av nasjonal median er 267 600 kr og ved kommunal median 249 000 og 276 800 kroner for Østfold (se tabell 2). Denne informasjonen forteller oss at mange lavinntektsfamilier ligger ganske nærme lavinntektsgrensen.

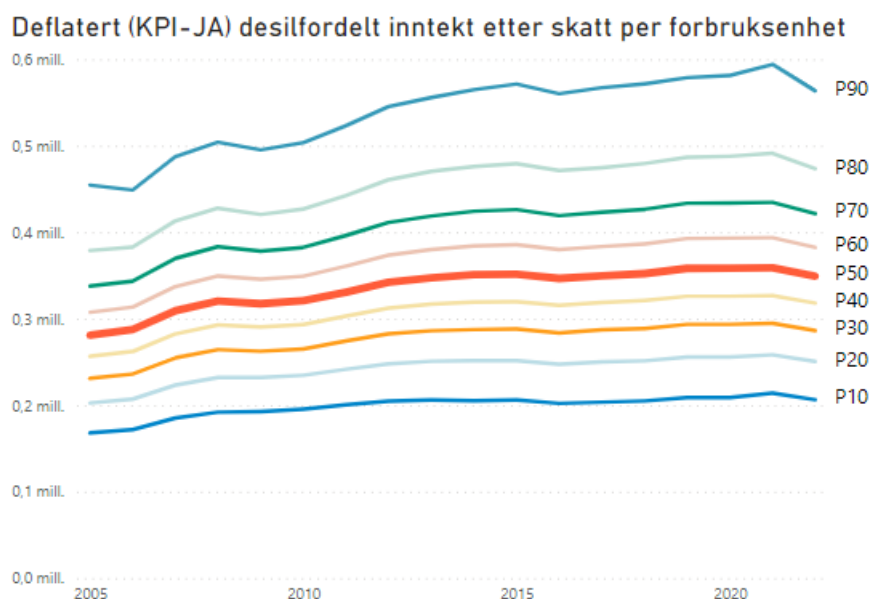
Figur 15: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Buskerud 2022

Kilde: microdata.no

Figur 16 viser desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet fra 2005 til 2022 når man tar hensyn til den generelle prisveksten i perioden. Figuren viser at ulikheten har økt i perioden (avstanden mellom linjene blir større over tid). Alle desiler øker i perioden frem til 2021, men de høyeste desilene øker mest. Siden dette er prisjusterte tall innebærer det at inntekten har økt mer enn prisstigningen (KPI-JA) i alle desiler fram til 2021. Fra 2021 var det en nedgang i alle desiler.

Figur 16: Desilfordelt deflatert (KPI-JA) inntekt etter skatt per forbruksenhet, Buskerud 2005-2022

Kilde: Microdata.no og SSB tabell 05335

Tabell 33 viser grensebeløpene for P10, P50 (median) og P90 hvor verdien for P50 for aleneboende er satt lik hundre. P10 kan forstås som «den rikeste av de ti prosent fattigste» mens P90 kan oversettes til «den fattigste av de ti prosent rikeste».

Tabellen forteller at beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste (P10) blant par uten barn er nesten like stort som medianen for aleneboende (indekstall 97). Den «rikeste» blant de ti prosent fattigste i gruppen «par uten barn» har altså omtrent like god økonomi som medianen blant aleneboende. P10 for enslige forsørgere er halvparten av medianen for aleneboende (indeks 50).

Det viktigste funnet i tabellen i denne sammenhengen er at enslige forsørgere med små barn og de som bor alene har omtrent samme inntekt etter skatt per forbruksenhet. Man snakker mye om barn (og enslige forsørgere) og «fattigdom», men problemstillingen synes å være like omfattende blant aleneboende. Par med barn har gjennomgående bedre økonomi enn aleneboende (målt på denne måten).

Tabell 33: Grensebeløp P10, P50 og P90 i Buskerud (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	50	83	123
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	64	98	151
Aleneboende	68	100	168
Par med små barn (0-5 år)	79	128	185
Par med store barn (6-17 år)	89	139	210
Par uten barn	97	143	236

Kilde: Microdata

Tabell 34 viser utvikling i grensebeløpene for P10, P50 og P90 i Buskerud fra 2012 til 2022. Prisveksten i perioden (KPI-JA) var 33,6 prosent. Tidligere har vi sett at i Buskerud har alle desiler økt mer enn prisveksten. Ser man på ulike husholdningstyper blir bildet annerledes.

Disse grensebeløpene for enslige forsørgere har økt mindre enn den generelle prisveksten, særlig for enslige forsørgere med små barn. Tallene tyder på at enslige forsørgere har en tøffere økonomi i 2022 enn i 2012.

For aleneboende er bildet litt mer blandet, da P10 har økt mer enn prisveksten, mens de andre beløpene ligger noe under den generelle prisveksten.

For par (med og uten barn) har alle beløp økt mer enn den generelle prisveksten og beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste har hatt en positiv utvikling. Likevel er det en tendens til at P90 øker mer enn de andre grensebeløpene

Tabell 34: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Buskerud

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	18,79 %	24,21%	20,31%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	27,92%	29,41%	32,83%
Aleneboende	37,06%	32,25%	30,30%
Par med små barn (0-5 år)	42,17%	40,73%	37,47%
Par med store barn (6-17 år)	38,51%	39,2%	39,44%
Par uten barn	39,43%	38,25%	43,38%

Kilde: Microdata

Eierforhold bolig

19 prosent av befolkningen i Buskerud bor i leid bolig.

Tabell 35 viser at 92 prosent av sosialhjelpsmottakerne i Buskerud bor i leid bolig (kommunal eller privat).

Tabell 35: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Buskerud 2022

Andel blant sosialhjelpsmottakere	
Bor i eid bolig	8%
Bor i leid kommunal bolig	22%
Bor i leid privat bolig	70%

Kilde: microdata.no

Oppsummert

Buskerud er et fylke som på mange måter ligger «midt mellom» Akershus og Østfold. Dette gjelder også omfang av lavinntekt. Valg av kommunal eller nasjonal median har ikke så mye å si for Buskerud som for de andre fylkene i dette notatet da inntekten i fylket ligger nærmere det nasjonale nivået.

I 2021 sa 3,4% av befolkningen i Buskerud at det var svært vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige. 4,7% svarte at det var vanskelig og 11,2 prosent at det var forholdsvis vanskelig. Mellom 10 og 14 prosent av befolkningen i fylket har lavinntekt (avhengig av hvilket lavinntektsmål man bruker)

Andre funn:

- Andelen med lavinntekt i befolkningen totalt varierer mellom 9,5 og 11 prosent, avhengig av hvilken definisjon man bruker på lavinntekt. For barn varierer andelen mellom 11,5 og 14 prosent.
- Aleneboende og enslige forsørgere er husholdningstypene med størst omfang av lavinntekt i fylket.
- Andelen med vedvarende lavinntekt fra 2005 til 2022 var stabil for befolkningen over 25 år, Andelen blant unge voksne (18-24 år) og barn har økt i perioden.
- Det har vært en generell økning i kjøpekraft i befolkningen fra 2005 til 2022, også for de med lavere inntekter. Mer detaljerte tall viser imidlertid at enslige forsørgere og aleneboende er grupper som ser ut til å ha det tøffere økonomisk i dag enn i 2012.
- Avstanden mellom medianinntekten og beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste har økt i perioden, noe som forklarer (deler av) økningen i lavinntekt
- 19 prosent av befolkningen i Buskerud bor i leid bolig. Blant sosialhjelpsmottakere er andelen 92 prosent (22 prosent av sosialhjelpsmottakerne bor i kommunal bolig).

4.3.3 Østfold

I Folkehelseundersøkelsen svarte 3,8 prosent av befolkningen i fylket at det var svært vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige. 5,5 prosent oppga at det var vanskelig, mens 12,3 svarte forholdsvis vanskelig. Undersøkelsen ble gjennomført i 2021 og siden da har rentene økt, og inflasjonen har vært høy. Inntektsøkningen i perioden har vært beskjeden. Det er derfor grunn til å tro at flere har vanskelig for å få pengene til å strekke til i det daglige nå enn når undersøkelsen ble gjennomført.

Lavinntekt

Tabell 36 viser årlig lavinntekt for et utvalg husholdningstyper etter landgruppe i Østfold. For personer med bakgrunn fra Norge er lavinntekt omtrent like vanlig blant aleneboende som blant enslige forsørgere. Blant personer med bakgrunn fra andre land er omfanget av lavinntekt lavere blant aleneboende enn enslige forsørgere. Likevel er det også her aleneboende og enslige forsørgere som utpeker seg som husholdningstyper med høy forekomst av lavinntekt for alle landgrupper.

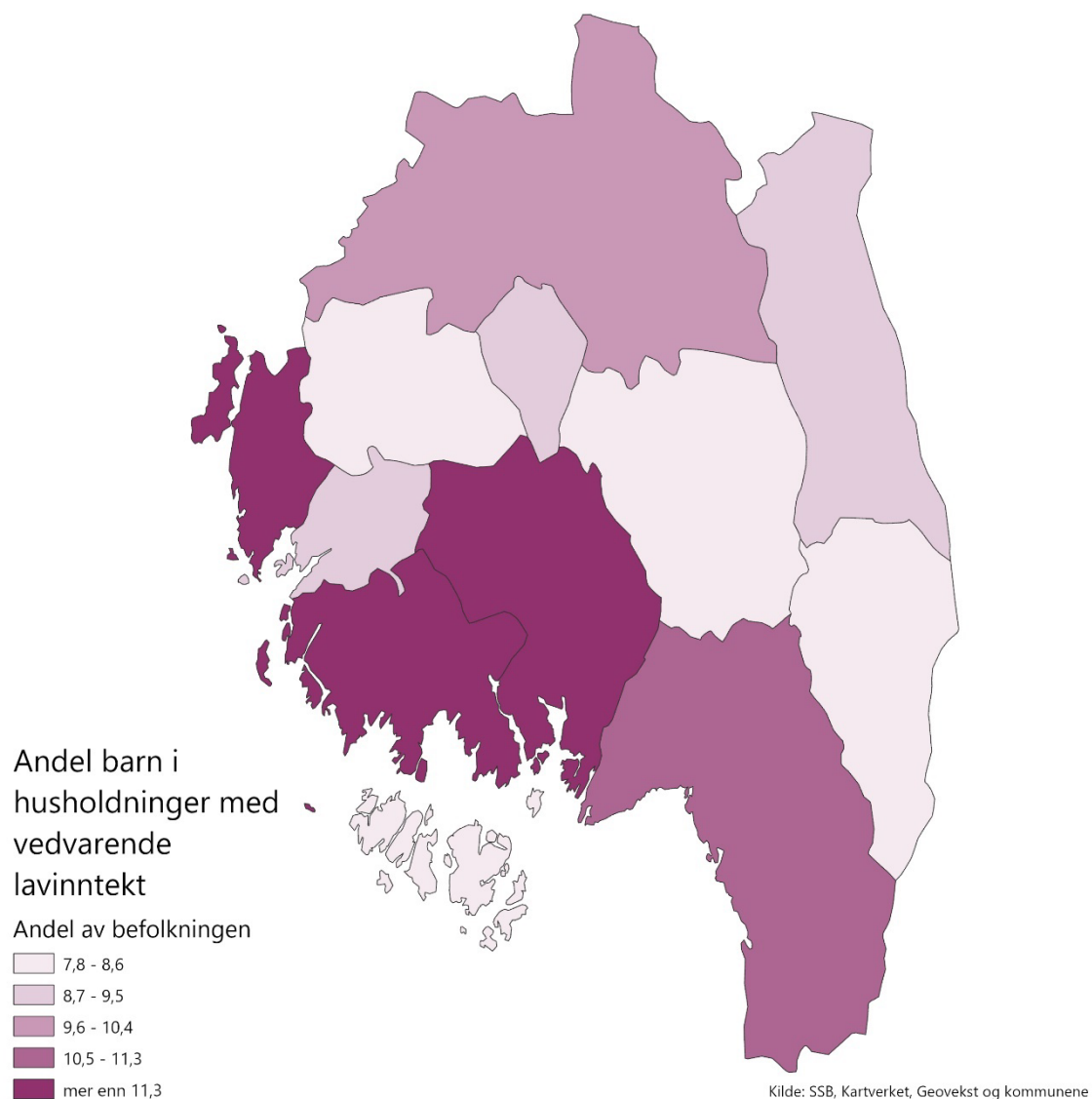
Tabell 36: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Østfold 2022

Husholdningstype Østfold	Norge	EU/EØS, Storbritannia, Sveits, Australia, New Zealand, USA, Canada	Afrika, Asia, Oseania unntatt Australia og New Zealand, Sør og Mellom-Amerika
Aleneboende	16%	19%	37%
Par uten barn	1%	5%	17%
Par med barn	2%	8%	23%
Par med voksne barn	1%	4%	11%
Enslige forsørgere med barn	17%	25%	47%
Enslige forsørgere med voksne barn	8%	10%	20%

Kilde: Microdata.no

Ekspertgruppen om barn i fattige familier (2023) peker på at en forklaring på høyere omfang av lavinntekt blant innvandrere enn øvrig befolkning er at disse husholdningene har flere barn.

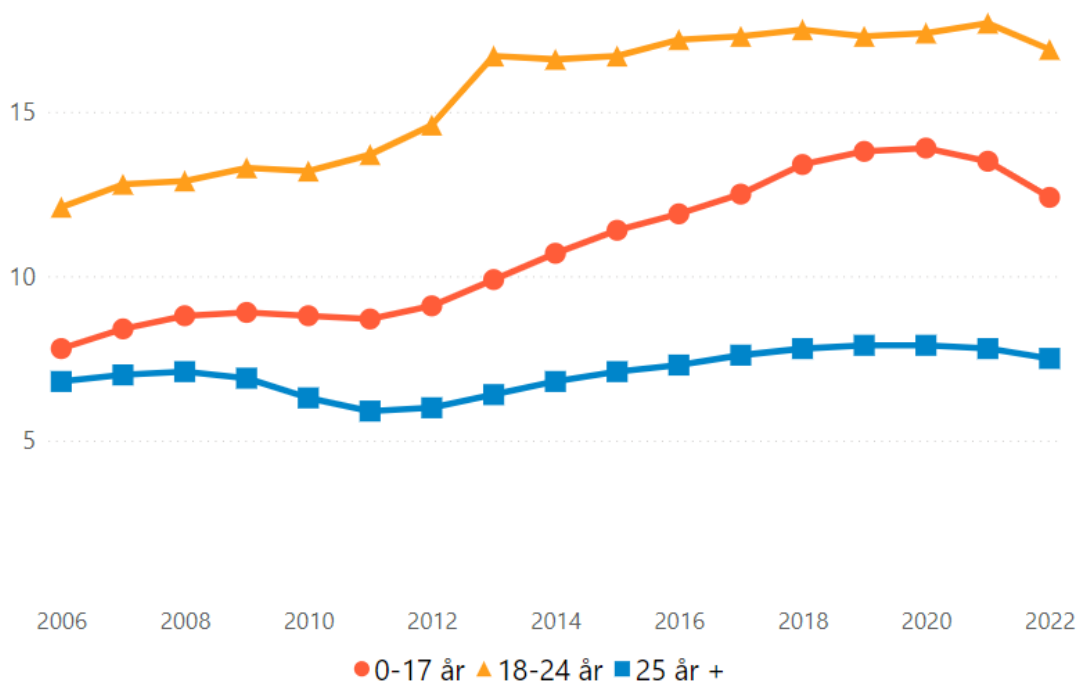
Kart 3: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median), Østfold, 2019-2022

Datakilde: KommuneHelsa

Kartet viser andel barn som bor i husholdninger med lavinntekt (kommunal median) i kommunene. I Østfold er andelen høyest i Fredrikstad (15,1%) Sarpsborg (13,3%) og Moss (13,1%) mens andelen er lavest i Hvaler (8%), Aremark (7,9%) og Våler (7,8%). Østfold har flere kommuner som er folketallsmessig små. Disse kommunene er sårbare for tilfeldige utslag og tall for små kommuner må alltid tolkes med varsomhet.

Figur 17: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Østfold (kommunal median), etter aldersgruppe

Kilde: Kommunehelsa

Figur 17 viser andel i befolkningen med vedvarende lavinntekt (kommunal median) etter aldersgrupper i Østfold fra 2006 til 2022. Andelen med lavinntekt blant barn i Østfold har økt i perioden frem til 2018-2020 (fra 7,8 til 13,9 prosent). Andelen har sunket de to siste årene (12,4 i 2020-2022).

Blant voksne (over 25 år) er andelen i 2022 noe høyere enn i starten av perioden (7,5 prosent i 2020-2022).

Blant unge mellom 18 og 24 år viser tallene fra kommunehelsa at andelen med lavinntekt har økt nesten hvert eneste år frem til 2018-2022. I 2020-2022 var andelen på 16,9 prosent.

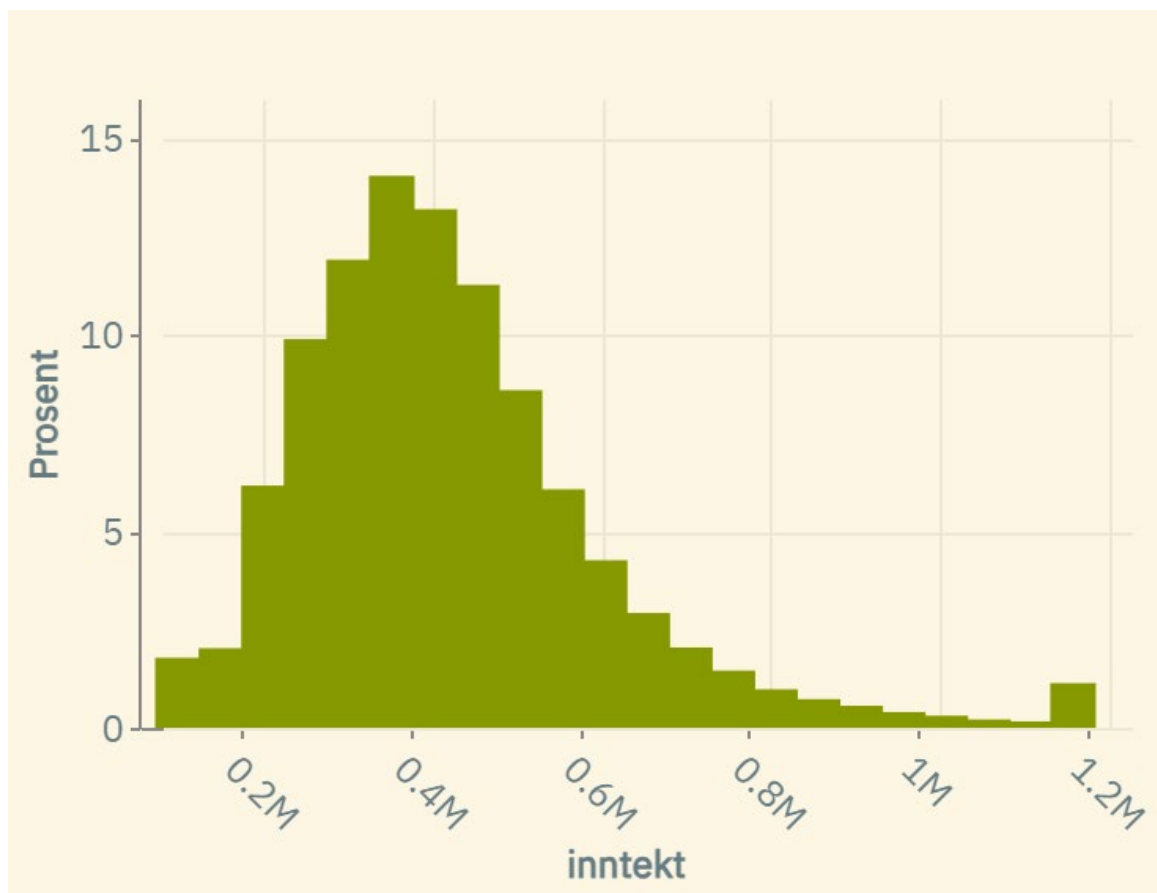
Ulikhet

Økning i lavinntekt trenger ikke bety flere «fattige» men kan ha sammenheng med økt ulikhet. Figuren under viser utviklingen i avstand mellom medianinntekten og beløpet som skiller ut de 10 prosent fattigste i Østfold (P50/P10). Grafen viser økende avstand fra 2010. Det er rimelig å anta at dette er en del av drivkreftene bak økningen i lavinntekt.

Figur 18 viser inntektsfordeling etter inntektsintervaller. Majoriteten av befolkningen har en inntekt etter skatt per forbruksenhet mellom 300 000 og 600 000. Ca. 10 % av befolkningen har mellom 250 000 og 300 000 og ca. 9% av befolkningen har under 250 000. Lavinntektsgrensen ved bruk av nasjonal median er 267 600 kr og ved kommunal median fra 246 600 til 271 800 kr i Østfold (se tabell

2). Denne informasjonen forteller oss at mange lavinntektsfamilier ligger ganske nærme lavinntektsgrensen.

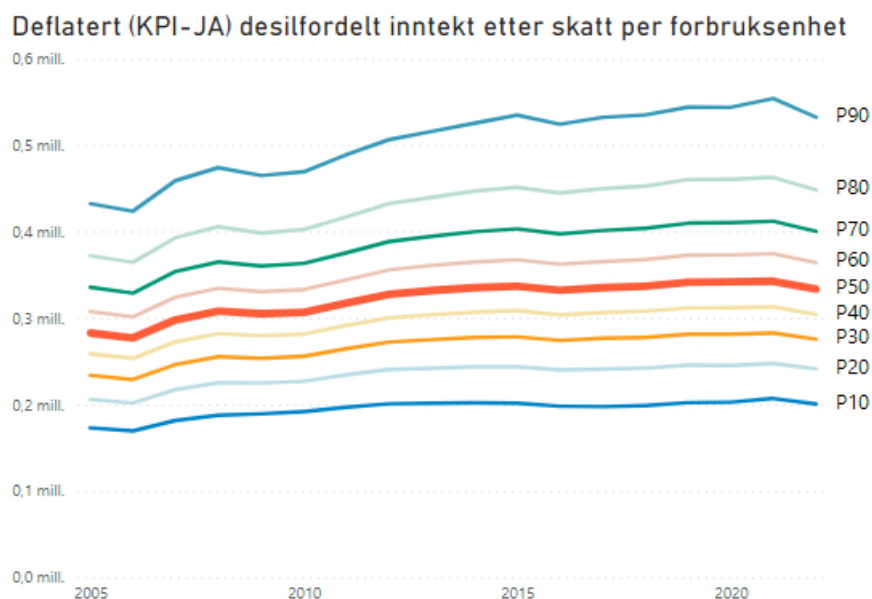
Figur 18: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Østfold 2022

Kilde: microdata.no

Figur 19 viser desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet fra 2005 til 2022 når man tar hensyn til den generelle prisveksten i perioden. Figuren viser at ulikheten har økt i perioden (avstanden mellom linjene blir større over tid). Alle desiler øker i perioden frem til 2021, men de høyeste desilene øker mest. Siden dette er prisjusterte tall innebærer det at inntekten har økt mer enn prisstigningen (KPI-JA) i alle desiler fram til 2021. Fra 2021 var det en nedgang i alle desiler.

Figur 19: Deflatert (KPI-JA) desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet, Østfold 2005-2022

Kilde: Microdata.no og SSB tabell 05335

Tabell 37 viser grensebeløpene for P10, P50 (median) og P90 hvor verdien for P50 for aleneboende er satt lik hundre. P10 kan forstås som «den rikeste av de ti prosent fattigste» mens P90 kan oversettes til «den fattigste av de ti prosent rikeste».

Tabellen forteller at beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste (P10) blant par uten barn er like stort som medianen for aleneboende (indekstall 100). Den «rikeste» blant de ti prosent fattigste i gruppen «par uten barn» har altså omtrent like god økonomi som medianen blant aleneboende. P10 for enslige forsørgere er litt over halvparten av medianen for aleneboende (indeks 57).

Det viktigste funnet i tabellen i denne sammenhengen er at enslige forsørgere med små barn og de som bor alene har omtrent samme inntekt etter skatt per forbruksenhet. Man snakker mye om barn (og enslige forsørgere) og «fattigdom», men problemstillingen synes å være like omfattende blant aleneboende. Par med barn har gjennomgående bedre økonomi enn aleneboende (målt på denne måten).

Tabell 37: Grensebeløp P10, P50 og P90 i Østfold (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	57	85	123
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	68	99	148
Aleneboende	71	100	167
Par med små barn (0-5 år)	79	128	182
Par med store barn (6-17 år)	89	139	205
Par uten barn	100	144	236

Kilde: Microdata

Tabell 38 viser utvikling i grensebeløpene for P10, P50 og P90 i Østfold fra 2012 til 2022. Prisveksten i perioden (KPI-JA) var 33,6 prosent. Tidligere har vi sett at i Østfold har alle desiler økt mer enn prisveksten. Ser man på ulike husholdningstyper blir bildet annerledes.

Disse grensebeløpene for enslige forsørgere har økt mindre enn den generelle prisveksten, særlig for enslige forsørgere med små barn. Tallene tyder på at enslige forsørgere har en tøffere økonomi i 2022 enn i 2012.

For aleneboende er bildet litt mer blandet, da P10 har økt mer enn prisveksten, mens de andre beløpene ligger omtrent på samme nivå som den generelle prisveksten.

For par med små barn i Østfold har grensebeløpene økt klart mer enn prisveksten.

Utviklingen er for de fleste andre husholdningsgrupper ganske lik for P10, P50 og P90. Unntakene er P90 for par uten barn som har mye høyere vekst enn P50 og P10.

Tabell 38: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Østfold

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	19,47 %	21,28%	20,50%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	29,01%	29,42%	30,30%
Aleneboende	36,53%	33,39%	34,21%
Par med små barn (0-5 år)	42,52%	39,63%	39,26%
Par med store barn (6-17 år)	33,85%	38,19%	38,93%
Par uten barn	38,83%	39,64%	47,08%

Kilde: Microdata

Eierforhold bolig

18 prosent av befolkningen i Østfold bor i leid bolig.

Tabell 39 viser at 93 prosent av sosialhjelpsmottakerne i Østfold bor i eid bolig (kommunal eller privat).

Tabell 39: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Østfold 2022

Andel blant sosialhjelpsmottakere	
Bor i eid bolig	8%
Bor i leid kommunal bolig	22%
Bor i leid privat bolig	70%

Kilde: microdata.no

Oppsummert

Østfold har høy andel uføretrygdde og siste tilgjengelige tall for fylket viser også flere sosialhjelpsmottakere per 1000 innbyggere enn de andre fylkene vi ser på i dette notatet (SSB tabell 08900). Høy andel trygdemottakere skaper gjerne høy andel med lavinntekt på grunn av stønadsnivået. Det er derfor som ventet at omfang av lavinntekt er høyt i Østfold.

For vedvarende lavinntekt med nasjonal median er det kun Oslo som har høyere andel enn Østfold, både blant barn og voksne. Ved bruk av kommunal median endrer bildet seg noe. Barn i Østfold har fortsatt blant de høyeste andelen i Norge (etter Oslo og Telemark), men Østfold ligger om lag i midten av fylkene for andre aldersgrupper (kommunehelsa).

Det er en høyere andel som svarer at det er vanskelig/svært vanskelig/forholdsvis vanskelig å få inntekten til å strekke til i det daglige i Østfold enn i Akershus og Buskerud (Folkehelseundersøkelsen i Viken). Resultatet fra Folkehelseundersøkelsen i Viken peker altså i retning av at omfang av økonomisk stress er noe høyere i Østfold.

Andre funn:

- Andelen med lavinntekt i befolkningen totalt varierer mellom 9,1 og 13 prosent, avhengig av hvilken definisjon man bruker på lavinntekt. For barn varierer andelen mellom 12,4 og 17 prosent.
- Aleneboende og enslige forsørgere er husholdningstypene med størst omfang av årlig lavinntekt i fylket (målt med kommunal median).
- Andelen med lavinntekt i Østfold økte i perioden 2010 til 2020 men har sunket noe siden da.
- Andelen med lavinntekt har økt, men personer med lavinntekt har større kjøpekraft i 2022 enn i 2010.
- Avstanden mellom medianinntekten og beløpet som skiller ut de ti prosent fattigste har økt i perioden, noe forklarer (deler av) økningen i lavinntekt

- Det har vært en generell økning i kjøpekraft i befolkningen fra 2005 til 2022, også for de med lavere inntekter. Mer detaljerte tall viser imidlertid at enslige forsørgere og aleneboende er grupper som ser ut til å ha det tøffere økonomisk i dag enn i 2012.
- 18 prosent av befolkningen i Østfold bor i leid bolig. Blant sosialhjelpsmottakere er andelen 93 prosent (13 prosent av sosialhjelpsmottakerne bor i kommunal bolig)

4.3.4 Oslo

Lavinntekt

Over halvparten av enslige forsørgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. i Oslo har lavinntekt (årlig men kommunal median). Også aleneboende med samme landbakgrunn har høy andel (41%). Generelt er lavinntekt blant personer med denne lavinntekten høy for alle grupper.

Blant personer med bakgrunn fra Norge er omfang av lavinntekt størst blant aleneboende, fulgt av enslige forsørgere med barn.

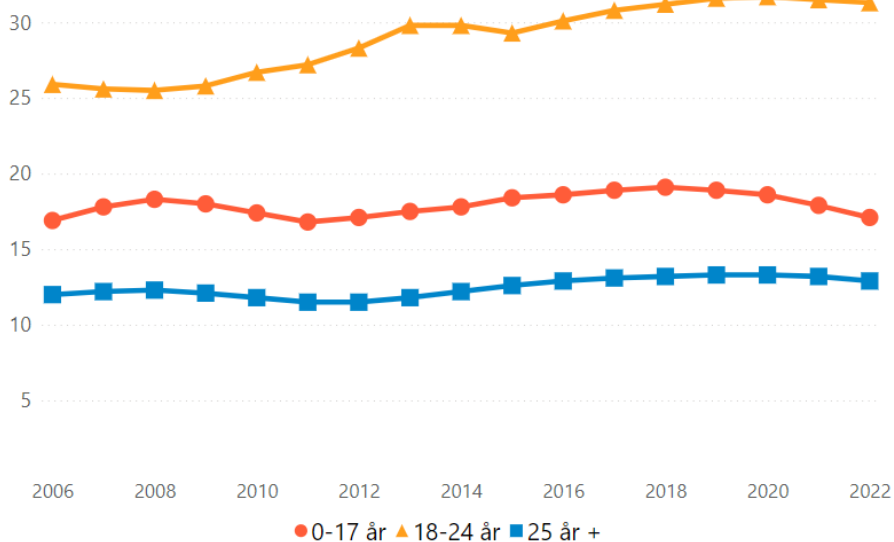
Tabell 40: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Oslo 2022

Husholdningstype Oslo	Norge	EU/EØS, Storbritannia, Sveits, Australia, New Zealand, USA, Canada	Afrika, Asia, Oseania unntatt Australia og New Zealand, Sør og Mellom-Amerika
Aleneboende	18%	25%	41%
Par uten barn	4%	9%	18%
Par med barn	2%	9%	24%
Par med voksne barn	2%	7%	11%
Enslige forsørgere med barn	16%	28%	56%
Enslige forsørgere med voksne barn	11%	17%	27%

Kilde: Microdata.no

Omfang av vedvarende lavinntekt har vært ganske stabil i Oslo fra 2005 til 2022, både blant barn og blant personer 25 år og eldre. Blant personer mellom 18 og 24 år har det vært en økning gjennom nærmest hele perioden.

Figur 20: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Oslo (kommunal median), etter aldersgruppe

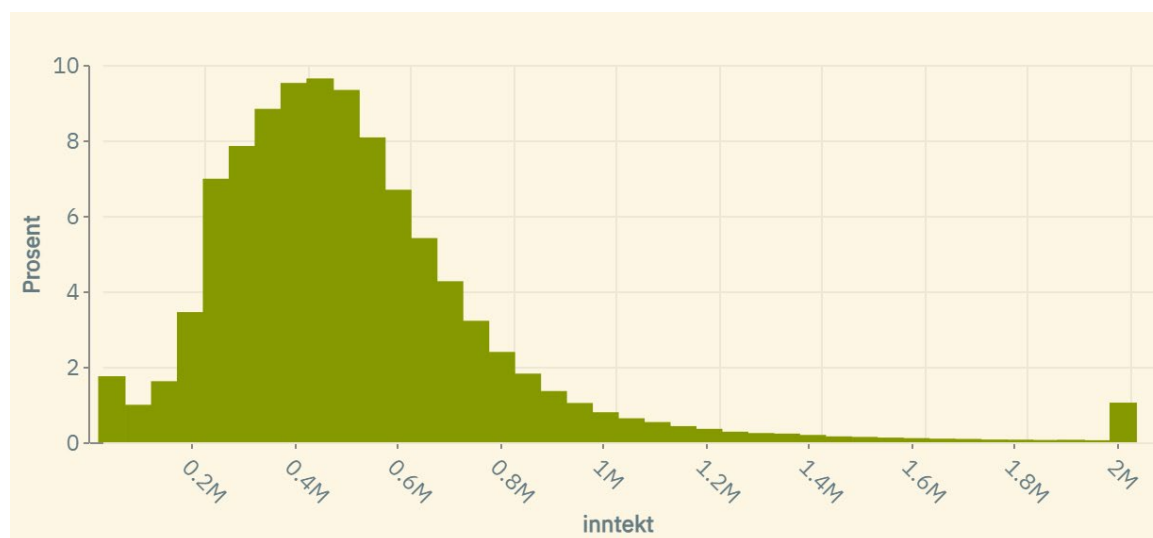

Kilde: Kommunehelset

Ulikhet

Figur21 viser inntektsfordeling etter inntektsintervaller i Oslo

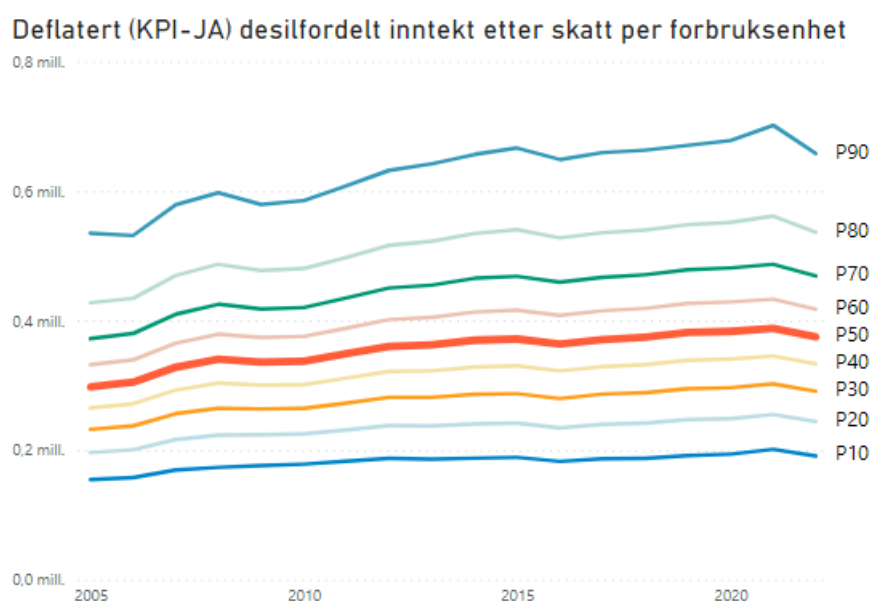
Figur 21: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Oslo 2022

Kilde: microdata.no

Figur 22 viser desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet fra 2005 til 2022 når man tar hensyn til den generelle prisveksten i perioden. Figuren viser at ulikheten har økt i perioden (avstanden mellom linjene blir større over tid). Alle desiler øker i perioden frem til 2021, men de høyeste desilene øker mest. Siden dette er prisjusterte tall innebærer det at inntekten har økt mer enn prisstigningen (KPI-JA) i alle desiler fram til 2021. Fra 2021 var det en nedgang i alle desiler.

Figur 22: Deflatert (KPI-JA) desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet, Oslo 2005-2022

Kilde: Microdata.no og SSB tabell 05335

Tabell 41 viser utvikling i grensebeløpene for P10, P50 og P90 i Oslo fra 2012 til 2022. Prisveksten i perioden (KPI-JA) var 33,6 prosent. Tidligere har vi sett at har alle desiler økt mer enn prisveksten. Ser man på ulike husholdningstyper blir bildet annerledes. For enslige forsørgere og aleneboende ser vi ikke en økning større enn prisveksten for de fleste desilene. Unntaket er P50 (median) for enslige forsørgere med små barn. Tallene tyder på at enslige forsørgere og aleneboerne i Oslo har en tøffere økonomi i 2022 enn i 2012.

Tabell 41: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Oslo

	P10	P50	P90
Enslige forsørgere med små barn (0-5 år)	26,72 %	35,57%	32,49%
Enslige forsørgere med store barn (6-17 år)	31,88%	29,37%	28,23%
Aleneboende	30,40%	30,46%	29,62%
Par med små barn (0-5 år)	55,24%	47,60%	41,88%
Par med store barn (6-17 år)	46,89%	43,15%	41,88%
Par uten barn	30,91%	37,68%	41,37%

Kilde: Microdata

Eierforhold bolig

26 prosent av befolkningen i Oslo bor i leid bolig.

Tabell 42 viser at 96 prosent av sosialhjelpsmottakerne i Oslo bor i eid bolig (kommunal eller privat).

Tabell 42: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Oslo 2022

Andel blant sosialhjelpsmottakere	
Bor i eid bolig	4%
Bor i leid kommunal bolig	25%
Bor i leid privat bolig	71%

Kilde: microdata.no

Tabell 43 viser andel som eier/leier bolig i Oslo, etter landbakgrunn. Leieandelen er størst blant innvandrere fra EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand. Andelen som er andels- eller aksjeeiere er omtrent lik blant innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS som i øvrig befolkning.

Tabell 43: Andel som eier/leier bolig 2023, etter landbakgrunn, Oslo

	Selveier	Andels-/aksjeeier	Leier
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	26%	31%	42%
Innvandrere fra EU/EØS etc.	30%	24%	46%
Øvrig befolkning	47%	32%	21%

Kilde: SSB tabell 11036

Oppsummert

- Oslo har høyest andel med lavinntekt blant fylkene som omtales i dette notatet.
- Ulikheten er også større i Oslo enn i de andre fylkene.
- Omfanget av vedvarende lavinntekt har ikke økt nevneverdig i Oslo siden 2005, bortsett fra for personer mellom 18 og 24 år.
- Aleneboende og enslige forsørgere i Oslo ser ut til å ha det tøffere økonomisk i dag enn i 2012

5 Oppsummering

I dette notatet har vi sett på ulike måter å måle fattigdom og ulikhet på. Gjennomgangen viser at det ikke finnes noe enkelt svar på «hvor mange fattige finnes det i Norge». Det er heller ikke enkelt å svare på om det har blitt flere eller færre «fattige». Hvilket av de tre fylkene som har «mest fattigdom» er det heller ikke så enkelt å gi en fasit på da det avhenger av hvilken definisjon man bruker og hvilken del av befolkningen man ser på. Hovedinntrykket er likevel at omfanget er noe større i Østfold enn i de to andre fylkene, og at omfanget er minst i Akershus.

Notatet viser at det er noen husholdningstyper som er mer utsatt enn andre, og da særlig aleneboende (i alle aldre) og enslige forsørgere. De ti prosent fattigste i disse husholdningstypene ser ut til å ha det økonomisk tøffere i 2022 enn i 2012.

Personer med annen landbakgrunn enn Norge er også mer utsatt, og da særlig personer med landbakgrunn fra Afrika og Europa utenfor EU/EØS.

En stor svakhet med lavinntekt som fattigdomsindikator er at den kun fanger opp inntekt. Viktige tiltak rettet mot å redusere kostnader for (utsatte) barnefamilier fanges ikke opp av denne. Tall frem til 2021/2022 antyder at omfanget av «fattigdom» kan ha sunket siden 2005, selv om dette ikke vises på lavinntektsindikatoren.

Prisveksten i 2023 var høyere enn lønnsveksten og rentene steg. Norge fikk også mange flyktninger fra Ukraina. Det er derfor rimelig å anta at både omfanget av lavinntekt og selvopplevde økonomiske vansker er større i dag enn tallene i notatet viser. Inntektstall for 2023 publiseres mot slutten av 2024 og det er planlagt en oppdatering av levekårsundersøkelsen (fattigdomsproblematikk) i april 2024.

5.1 Hvordan måle fattigdom?

Å velge indikatorer for fattigdom handler både om hva som best fanger opp det man ønsker å måle og hvorvidt tallene man trenger er lett tilgjengelige. I tillegg bør tallene være enklest mulig å forstå og forklare, samtidig som de gir et riktig (nok) bilde av det man ønsker å vite noe om. Det er ikke lett å finne indikatorene som fyller alle disse kriteriene. Indikatorene det pekes på her forteller hovedsakelig om risiko for fattigdom, og ikke fattigdom i seg selv.

- 1) Vedvarende og årlig lavinntekt med kommunale grenser (evnt med grenser for brutto finanskapital).

Vedvarende lavinntekt målt på denne måten er enkelt tilgjengelig hos kommunehelsa og viser hvor stor andel som lever med 60% av medianinntekt per forbruksenhet i tre påfølgende år. Årlige tall kan for eksempel lages i microdata. Fordelen med microdata er at tallene kan brytes ned på husholdningstyper og andre registernbaserte kjennetegn. Ved bruk av lavinntekt som indikator må man være tydelig på at indikatoren er relativ og ikke tar høyde for endringer i kostnader og subsidier (reduisert betaling for SFO/barnehage og fritidskort mm). Økning i omfang av lavinntekt betyr ikke automatisk at flere er «fattige».

Lavinntekt justert for brutto finanskapital er i dag kun tilgjengelig i Bufdir sin kommunemonitor, men da kun med nasjonal grenseverdi. En mulighet er å lage disse tallene i microdata.

2) **SSBs levekårsundersøkelse (fattigdomsproblematikk).**

Denne undersøkelsen gir informasjon om mangel på sosiale og materielle goder samt ulike betalingsvansker. Informasjon fra denne undersøkelsen kan brukes som indikator for befolkningens opplevde «økonomiske stress» og er derfor relevant særlig i folkehelseperspektiv. Ved bruk av levekårsundersøkelsen må man være klar over svakhetene ved slike spørreundersøkelser og at tallene er usikre. Tallene publiseres annethvert år og er tilgjengelig på fylkesnivå. Denne kan suppleres med kommunale tall fra folkehelseundersøkelsen, men på kommunalt nivå blir dette meget usikre tall.

3) **Desilfordelt inntekt (løpende og deflatert) og P90/P10**

Disse tallene viser utvikling i ulikhet og supplerer informasjonen om lavinntekt og levekår. Dette er tall som er enkelt tilgjengelig og ganske enkle å forstå. Tallene påvirkes ikke av ekstremverdier. Man kan vurdere bruk av andre forholdstall. Særlig P50/10 er interessant for å følge avstanden mellom median og de fattigste ti prosentene.

4) **Eierforhold, bolig**

Flertallet av de med lavinntekt leier bolig, Langøren, Barstad, Eika og Wiik (2024) viser at 42,5 prosent av barn i husholdninger som leier bolig slår ut på alle tre primære fattigdomsmål foreslått i denne rapporten (Langøren, Barstad, Eika og Wiik (2024) s 161). Eierforhold kan derfor brukes som supplerende informasjon. Høye renter rammer imidlertid ikke disse på samme måte som boligeiere. Fattigdomsproblematikk finnes også blant huseiere.

5) **Gjeld**

Høy gjeldsbelastning gjør husholdningene sårbare for økonomiske vansker, særlig når rentene øker slik de har gjort de siste to årene. I offisiell statistikk gir kun tall for 0, 0-1, 1-2, 2-3 og over 3 ganger samlet inntekt (SSB og kommunehelsa). Her hadde det vært ønskelig med statistikk for opptil 5 ganger inntekt. Alternativt kan man benytte renteutgifter som andel av samlet inntekt (SSB tabell 08728) når denne tabellen oppdateres med ny regionstruktur (fylke). Denne tabellen lages ikke på kommunenivå (tall kan lages i microdata).

Ønsker man å komme litt nærmere et tall for «fattigdom» som forteller hvor mange som ikke har penger nok til nødvendige goder kan dette la seg gjøre ved bruk av inntekt etter skatt per forbruksenhet i kombinasjon med kostnader hentet fra SIFO (bearbeidet) samt anslag for bokostnader

per kommune. Når man først har bestemt hva som er «minimum» for forbruk og bokostnader lar dette seg enkelt programmere inni microdata. Fastsettelsen av «minimum» er imidlertid ingen enkel øvelse.

6 Oversikt over tabeller og figurer

Tabell 1: Inntekt etter skatt per forbruksenhet for ulike husholdningstyper (inntekt etter skatt per voksen=500 00).....	7
Tabell 2: Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet 2022 og lavinntektsgrense, tall for Norge, utvalgte fylker og kommuner.....	8
Tabell 3: Grenseverdi for lavinntekt ved bruk av nasjonal medianinntekt, medianinntekt i Bærum og Halden for ulike husholdningstyper	11
Tabell 4: Referansebudsjett (SIFO) i 2022 og 2023, samt lavinntektsgrense (nasjonal median) i 2022 for ulike husholdninger.....	12
Tabell 5: Veiledende satser for sosialhjelp i 2022 og 2023, ulike husholdningstyper	13
Tabell 6: Gjennomsnittlig husleie etter prissone, 2022 (leiemarkedsundersøkelsen).....	15
Tabell 7: gjennomsnittlig leiepris for 2- og 3- romsleiligheter i januar 2022 og januar 2023 fra utleiemegleren.....	15
Tabell 8: Totale bokostnader fra SSBs levekårsundersøkelse, ulike husholdningstyper.....	16
Tabell 9: Andel med årlig lavinntekt fra microdata og andel med ulike typer økonomiske vansker, levekårsundersøkelsen 2022 (hovedtall) , nasjonale tall.....	19
Tabell 10: Andel med årlig lavinntekt fra microdata og andel med detaljerte økonomiske vansker, levekårsundersøkelsen 2022 (detaljer), nasjonale tall	20
Tabell 11: Hvordan personer med lavinntekt svarte på ulike spørsmål om økonomi, levekårsundersøkelsen 2022, nasjonale tall.....	21
Tabell 12: Omfang av økonomiske vansker etter inntektsgruppe, levekårsundersøkelsen 2022, nasjonale tall	21
Tabell 13: Lavinntektsgrenser (årlig, kommunal median) og andel med lavinntekt 2004 og 2022, og 2022 med prisjusterte 2004-grenser	26
Tabell 14: Spørsmål fra levekårsundersøkelsen (fattigdomsproblematikk) 2004 og 2022, nasjonale tall	27
Tabell 15: Satser for minstepensjon, ung ufør og uføretrygd 2022	28
Tabell 16: Fordeling på spørsmålet "hvor lett eller vanskelig er det for deg/dere å få pengene til å strekke til i det daglige". Tall for Akershus, Østfold og Buskerud, FHUS 2021	28
Tabell 17: Andel som rapporterer ulike typer økonomiske vansker i SSBs levekårsundersøkelse i 2021 og 2022, Viken	29
Tabell 18: Andel med årlig lavinntekt 2022.....	30
Tabell 19: Andel med vedvarende lavinntekt 2020-2022	30
Tabell 20: Årlig lavinntekt etter landbakgrunn (verdensdel) 2022, Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo	34
Tabell 21: Årlig lavinntekt etter detaljert husholdningstype 2022, Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo	34
Tabell 22: Andel som tilhører en husholdning med mer enn 3 ganger inntekt i gjeld, 2022	35
Tabell 23: Renteutgift som andel av husholdningens samlede inntekt (før skatt), Viken 2022.....	35

Tabell 24: desilbaserte ulikhetsmål 2022	36
Tabell 25: Utvikling i grensebeløpet P10 2012-2022.....	37
Tabell 26: Andel som eier/leier bolig 2023	39
Tabell 27: Andel som eier/leier bolig 2023, etter landbakgrunn, Viken	39
Tabell 28: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Akershus 2022	40
Tabell 29: Grensebeløp P10,P50 og P90 i Akershus (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100	44
Tabell 30: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Akershus	45
Tabell 31: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og privat leid bolig blant sosialhjelpsklienter i Akershus 2022	45
Tabell 32: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Buskerud 2022	47
Tabell 33: Grensebeløp P10,P50 og P90 i Buskerud (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100	52
Tabell 34: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Buskerud	52
Tabell 35: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Buskerud 2022	53
Tabell 36: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Østfold 2022	54
Tabell 37: Grensebeløp P10,P50 og P90 i Østfold (inntekt per forbruksenhet etter skatt), aleneboende P50=100	59
Tabell 38: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Østfold	59
Tabell 39: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Østfold 2022	60
Tabell 40: Årlig lavinntekt etter husholdningstype og landbakgrunn, Oslo 2022.....	61
Tabell 41: Utvikling i P10, P50 og P90 2012-2022, Oslo	64
Tabell 42: Andel som bor i eid bolig, kommunal bolig og leid privat bolig blant sosialhjelpsklienter i Oslo 2022	64
Tabell 43: Andel som eier/leier bolig 2023, etter landbakgrunn, Oslo.....	64

Figur 1: median bruttointekt (2021) og gjennomsnittlig kvadratmeterpris for brukte eneboliger (2021)	9
Figur 2: Sammenhengen mellom medianinntekt i kommunene og andel med årlig lavinntekt med nasjonal median, 2022.....	10
Figur 3: bokostnadsindeks 2010-2026 for utvalgte kommuner	14
Figur 4: Utvikling i vedvarende lavinntekt blant barn, med og uten verdi av offentlige tjenester 2004- 2021	17
Figur 5: Andel med vedvarende lavinntekt 2002-2021 (barn), løpende og fast (prisjustert) grenseverdi	25
Figur 6: Andel barn 0-17 år med vedvarende lavinntekt etter kommunal median. 2006-2022	31
Figur 7: Andel av befolkningen 25 år og eldre med vedvarende lavinntekt 2006-2022.....	32
Figur 8: Årlig lavinntekt (alle aldre) med prisjustert 2004-grense, 2004-2022.....	33
Figur 9: Utvikling i P50/P10 2005-2022.....	37
Figur 10: Utvikling i Gini-koeffisient 2009-2022	38
Figur 11: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Akershus (kommunal median), etter aldersgruppe.....	42
Figur 12: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Akershus 2022	43
Figur 13: Desilfordelt deflatert (KPI-JA) inntekt etter skatt per forbruksenhet, Akershus 2005-2022 ...	43
Figur 14: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Buskerud (kommunal median), etter aldersgruppe	49

Figur 15: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Buskerud 2022.....	50
Figur 16: Desilfordelt deflatert (KPI-JA) inntekt etter skatt per forbruksenhet, Buskerud 2005-2022 ..	51
Figur 17: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Østfold (kommunal median), etter aldersgruppe.....	56
Figur 18: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Østfold 2022	57
Figur 19: Deflatert (KPI-JA) desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet, Østfold 2005-2022	58
Figur 20: Utvikling i vedvarende lavinntekt i Oslo (kommunal median), etter aldersgruppe	62
Figur 21: Fordeling av inntekt per forbruksenhet i Oslo 2022.....	62
Figur 22: Deflatert (KPI-JA) desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet, Oslo 2005-2022.....	63
Kart 1: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median)t, Akershus, 2019-2022	41
Kart 2: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median), Buskerud, 2019-2022	48
Kart 3: Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (kommunal median)t, Østfold, 2019-2022	55

7 Kildeliste

Analyse ABØ, microdatascript [Analyse ABØ \(github.com\)](https://github.com/analyse-abo)

Borgeraas, E. (2016) *Minimumsbudsjett for forbruksutgifter – et forbruksbasert fattigdomsmål* (SIFO Oppdragsrapport nr.14 – 2016) <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5332/Oppdragsrapport%2014%20-%20Minimumsbudsjett.pdf>

Ekspertgruppe om barn i fattige familier (2023) *En barndom for livet* <https://www.regjeringen.no/contentassets/df568c8ea68f48d6b03f2cca6149cf77/no/pdfs/barn-i-fattige-familier.pdf>

Fløtten, T., Frisell G.A. & Hansen I.L.S. (2023) *Veldedighet velferdsstaten* (Fafo-rapport 2023:09). <https://www.fafo.no/images/pub/2023/20845.pdf>

Fløtten, T., Frisell G.A., Hansen I.L.S., & Thau, M. (2023) *Mathjelp på dugnad* (Fafo-rapport 2023:29). <https://www.fafo.no/images/pub/2023/20865.pdf>

Forbruksforskningsinstituttet (2023) Referansebudsjettet <https://www.oslomet.no/om/sifo/referansebudsjettet> (Hentet 12.februar 2024)

Hattrem A. (red) 2022 *økonomi og levekår for lavinntektsfamilier 2022* (SSB-rapport 2022/45). https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/okonomi-og-levekar-for-lavinntektsgrupper-2022/_attachment/inline/4540b19c-5970-459f-90c5-87303795d7ad:9a49f11a05b66f7672557598b1ec60d746c4b6aa/RAPP2022-45.pdf

Hattrem A. (2024) *Hvor mange er fattige i Norge?* <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/hvor-mange-er-fattige-i-norge> Lest 20.februar 2024

Huseierne (2023), bokostnadsindeksen 2023 <https://www.huseierne.no/nyheter/bokostnadsindeksen-2023/>

Hasell J. (2023b), *Income inequality before and after taxes: How much do countries redistribute income?* publisert på web på OurWorldInData.org. Hentet fra: <https://ourworldindata.org/income-inequality-before-and-after-taxes>

Hasell J. (2023a) Measuring inequality: What is the Gini coefficient? publisert på web på OurWorldInData.org. Hentet fra: <https://ourworldindata.org/what-is-the-gini-coefficient>

Langørgen, A., Barstad, A., Eika, L. og Wiik, K., A. (2024), Måling av barnefattigdom (SSB-rapport 2024/7). Hentet fra https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/maling-av-barnefattigdom-utredning-av-supplerende-fattigdomsmal/_/attachment/inline/c4e3efdf-e1a4-413f-83d9-f0c9255a60c1:379bcce637abcc4118aaf01ce1b7b6a4431e5717/RAPP2024-07.pdf

Lian, B., Nygård, O.E., Thoresen, T.O., & Vattø, T.E. (2022) De økte utgiftene for husholdningene i 2022 – hvem rammes mest, (SSB-rapport 2022/46), https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/de-okte-utgiftene-for-husholdningene-i-2022--hvem-rammes-mest/_/attachment/inline/0a65f432-ee5a-452f-a5a3-fca6cf2373ed:01b0d560c360b29cba93a9bd7d84b746d1f693d6/RAPP2022-46.pdf

NAV, økonomisk sosialhjelp <https://www.nav.no/okonomisk-sosialhjelp>

OECD (2024), Income inequality (indicator). doi: 10.1787/459aa7f1-en (besøkt 14 februar 2024) <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>

Regjeringen (2022) *Statlige veiledende retningslinjer for økonomisk stønad for 2022* (A-2/2022) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-a-22021-statlige-veiledende-retningslinjer-for-okonomisk-stonad-for-2022/id2893574/>

Regjeringen (2023a) *Statlige veiledende retningslinjer for økonomisk stønad for 2023* (A-2/2023) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-a-22023-statlige-rettlegende-retningslinjer-for-okonomisk-stonad-for-2023/id2986270/>

Regjeringen (2023b) Livsoppholdssatser <https://www.regjeringen.no/no/tema/forbruker/gjeldsordning/livsoppholdssatser/id691824/>

Skatteetaten, Grunnbeløpet i folketrygden <https://www.skatteetaten.no/satser/grunnbelopet-i-folketrygden/>

besøkt 23.02.2024

Statens innkrevingsentral, Livsopphold og andre satser. <https://www.sismo.no/no/pub/informasjonnssider/livsoppholdssatser/livsoppholdssatser-trekk-i-lonn>

Hva kan tall fortelle oss om lavinntekt, fattigdom og ulikhet?

Statistisk sentralbyrå, Boforhold, levekårsundersøkelsen <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/bolig-og-boforhold/statistikk/boforhold-levekarsundersokelsen>

Statistisk sentralbyrå, Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekars/statistikk/fattigdomsproblemer-levekarsundersokelsen>

Statistisk sentralbyrå, Boforhold, registerbasert <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/bolig-og-boforhold/statistikk/boforhold-registerbasert>

Utleiemegleren, Prisstatistikk <https://www.utleiemegleren.no/presse/prisstatistikk> Hentet 13.februar 2024

